



LUNDS
UNIVERSITET

Socialhögskolan

Magisterkurs i socialt arbete 61- 80 p

SOA 203

Vårterminen 2005

HUR SKULLE HEMLÖSA OCH BOSTADSLÖSA MÄNNISKOR VILJA BO? 10 INTERVJUER I STORSTADSMILJÖ



<http://www.clipart.com>



Projekt, Västra hamnen, Malmö,
<http://www.ncc.se>

Författare: Helen Eriksson
Handledare: Marcus Knutagård

ABSTRACT

The purpose of the essay was to discover how homeless persons want to live. Does it matter what it looks like? The method used was a qualitative study including literature and 10 interviews with ten homeless persons, of which seven lived outdoors and three in temporarily residences. The central questions were the following:

How do homeless people want to live?

In what sort of houses do they want to live and where?

How do they look upon their situation and their future?

What obstacles can occur if they for example got an apartment to live in?

Are there any proposals to solve the problems?

Most of them had been living outdoors for five to ten years, perhaps more, and they were worried and sad about their future. The reasons behind their choice of living could be an earlier living in institutions, drugs, debts and for a man and a woman their only chance to live together. All of them wanted to live in normal flats or houses in the town or in the country. They didn't think that problems would occur. Probably could the neighbourhood complain, therefore they wanted to live in houses alone or with a few people.

Innehåll

Förord	1.
1. Inledning	1.
1.1. Bakgrund.....	2.
1.1.1. Rätten till bostad.....	4.
1.1.2. Syfte och frågeställningar.....	6.
1.1.3. Metod och urval.....	7.
1.1.4.1. Studiens uppläggning.....	8.
1.1.4.2. Resultatens tillförlitlighet.....	8.
1.1.4.3. Urvalsmetod.....	9.
1.1.4.4. Avgränsningar.....	10.
1.1.4.5. Transkribering och analys av intervjuerna.....	10.
1.1.4.6. Källkritik.....	10.
1.1.4.7. Etiska överväganden.....	11.
1.1.4.8. Definitioner och begrepp.....	11.
1.1.5. Fortsatt framställning.....	12.
2. Några teoretiska perspektiv	13.
3. Tidigare forskning	20.
4. Ett historiskt perspektiv	23.
5. Resultat och analys	24.
5.1. En beskrivning av intervjupersonerna.....	24.
5.2. Bostad.....	26.
5.2.1. En beskrivning av intervjupersonernas boende.....	26.
5.2.2. Hemmets betydelse.....	29.
5.3. Framtid.....	32.
5.4. Stigma & bostadsfrågan – Några funderingar.....	36.
5.5. Makt.....	38.
6. Diskussion	41.
7. Slutord	43.
Litteratur	44.
Internetkällor/Övriga källor.....	45.

Bilagor

- I Samtycke, formulär
- II Intervjuformulär.
- III Socialstyrelsens allmänna råd om bistånd (SOSFS 2003:5), Valda delar
- IV Riksnormen 2005
- V Existensminimum 2005
- VI Socialstyrelsen, Handläggarinstruktion angående hemlösa människor
- VII Skuldsaneringslag, SFS 1994:334, Valda delar

Förord

En mängd människor har hjälpt till på olika sätt för att den här uppsatsen ska komma till stånd. Min mor, jag undrar om hon kommer ihåg den lilla pojken den där gången vi skulle åka och handla. Det var på sextio- talet. Hon sa att hon önskade att kunde ha tagit med honom. Vi var många i familjen och han verkade alldeles övergiven där han stod och grät vid bilen. Långt senare förstod jag att det var han kanske, åtminstone hade han inte sina föräldrars trygghet i sig. Vi gjorde vad vi kunde. Jag tackar dig för att du lärde mig att tänka på andra människor. Jag tackar min far för den tid han lade ner på oss för att förklara att vi inte ska döma ut andra människor. Det kommer en förklaring, sa han. Jag tackar min handledare Marcus Knutagård och andra personer vid Socialhögskolan i Stockholm och Lund för den kunskap och de kloka råd jag fått under åren. Jag tackar de människor som ville medverka i intervjuerna. Det gjorde mig glad att människor ville bidra med sin kunskap. Till sist tackar jag alla de jag inte nämnt men som ändå har funnits där med sin inspiration.

1. Inledning

Följande ingress till en av intervjuerna utspelade sig i början av april 2005.

Intervjuare:	Poängen är väl kanske att om du kan se någon nytta med att vara med, det är dit jag vill komma för jag tror...
Intervjupersonen:	Kan man göra något för dem, de bostadslösa som jag själv är, så gör jag gärna det. Jag är beredd att gå till högsta instans, till riksdagen om det så ska till.
Intervjuare:	Första steget är att ta reda på vad människor tycker själva.
Intervjuperson:	Vad tror ni att de tycker om att vara bostadslösa mitt i vintern och i det här kalla Skåne som har varit i vår? Vad tror Ni?
Intervjuare:	Jag tror att de fryser.
Intervjuperson:	Ja de har frusit, ja, det tror jag också.

Den här kvinnan bor i ett litet rum, vackert beläget utan matlagningsmöjligheter och med förbud att ta in besök. Kvinnan är stadig i sin åsikt och kan tänka sig att föra fram frågan till riksdagen, om det skulle behövas, för att få en förbättring till stånd. Det visar hur angelägen hon är. Bostadslöshet och hemlöshet har funnits länge betraktat ur ett historiskt perspektiv. ”Den nya hemlösheten” kallas den våg av människor som, under de senaste decennierna, inte har någonstans att bo. Det kan vara yngre män, kvinnor, barn, invandrare, pensionärer och personer, som inte har rotat sig socialt (Järvinen & Tigerstedt 1992). Då jag letade efter personer som inte hade någonstans att bo, visade det sig att några personer gärna ville medverka i intervjuerna, där de bodde i bostadsalternativ som inte medgav dem personlig

frihet, som beskrivs i exemplet ovan. Uppsatsen handlar därför om hemlösa människor och personer som benämns som bostadslösa i den bemärkelsen att företeelsen är ofrivillig. Ibland kallas en hemlös människa¹ för bostadslös och tvärtom. Orden kan möjligen ha en stämplande effekt och ska användas med varsamhet i positiv, förklarande bemärkelse. Hur får man in en person i en bostad i stället för att stöta ut personen ytterligare? Hur skulle intervjupersonerna vilja bo?

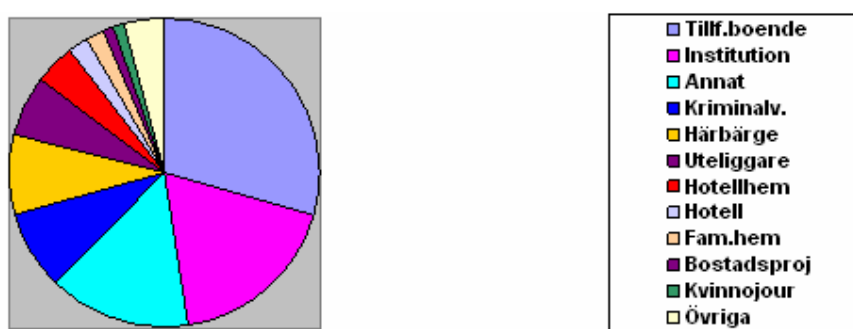
1.1. Bakgrund

I bakgrundsmaterialet ges en statistisk överblick över hemlösa människor i Sverige och de tre storstäderna särskilt Malmö och beträffande rättsläget angående bostäder.

År 1999 fanns det enligt statens offentliga utredningar (SOU 2000: 14) drygt 8 000 människor, som saknade bostad i den bemärkelsen att de rubricerades som hemlösa. Enligt kommittén för hemlösa är en hemlös människa en person som saknar bostad och vars livsvillkor är sådana att han eller hon inte kan erhålla en reguljär bostad (SOU 2001: 95).

1 182 personer var uteliggare och härbärgesboende. 83 % av dem var män (ibid²:59). I gruppen hemlösa människor bor 28 % i tillfälligt boende år 1999 enligt Socialstyrelsens kartläggning 1999. 25 % av personerna bodde på institution eller fanns inom kriminalvården, enligt figur 1.

Figur 1. Hemlösa personers boende 1999, enligt Socialstyrelsens hemlöshetsräkning.



Källa: SOU 2000:14, s. 58, SoS- rapport 2000: 1 s. 32

¹ Angående definition var god se rubrik 1.1.4.8.

² ibid används istället för upprepa ovanstående författares namn.

Beträffande personernas försörjning är de två största försörjningskällorna socialbidrag och sjukbidrag eller pension. 48 % försörjer sig på socialbidrag i gruppen hemlösa människor som helhet. 26 % av dem uppbär sjukbidrag eller pension och en låg andel uppbär sjukpenning, A-kassa, lön eller studiemedel (ibid: 58). Figur 2 nedan redogör för försörjningen enligt följande:

Figur 2. Hemlösa personers försörjning 1999, enligt Socialstyrelsens nationella hemlöshetsräkning.



Källa: SOU 2000: 14, s 58 (hänvisning till SoS - rapport 2000: 1, s. 40).

Socialstyrelsen har gjort en jämförelse bakåt i tiden med år 1993 där man kom fram till att ingen påtaglig ökning av hemlöshet skett under perioden utifrån föreliggande mätning. Siffrorna på hur många hemlösa som fanns 1999 skulle troligen ha ökat om mätningen pågått under en längre period än under den vecka som mätningen skedde (SOU 2000: 14:74). 1/3 av de hemlösa människorna bor i Stockholm, Göteborg och Malmö. 1993 bodde 52 % av gruppen i någon av de tre städerna. Malmö har fler hemlösa, som kommer från andra länder än Sverige, jämförelsevis med de andra storstäderna.

74 % av samtliga hemlösa människor är födda i Sverige (SOU 2000: 14:53). Bland dem som är födda utomlands är finländarna kraftigt överrepresenterade (ibid: 53). Medelåldern för hemlösa är för kvinnor 37 år och för män 40 år 1999. 20 % hade varit hemlösa minst fyra år och 40 % mindre än ett år av gruppen totalt år 1999 (ibid: 59).

Det framkom att missbruk, kriminalitet och psykisk sjukdom var vanligare i gruppen hemlösa människor i relation till andra människor (ibid: 59). I SOU belyses beträffande personer med psykiska problem, att det råder en oklarhet i hur många som har en allvarlig psykisk störning. Det finns en tendens i beskrivningarna att problembilden överdrivs eller åtminstone att resultaten kan tolkas på olika sätt (ibid: 60). I april 2005 genomförde socialstyrelsen åter en

undersökning av hur många personer som saknar stadigvarande bostad i Sverige.
Socialstyrelsen handlar på uppdrag av regeringen.

1.1.1. Rätten till bostad

I FN:s stadgar artikel 25 fastslås att rätten till bostad är en mänsklig rättighet enligt följande;

Artikel 25 punkt 1. Envar har rätt till en levnadsstandard, som är tillräcklig för hans egen och hans familjs hälsa och välbefinnande, däri inbegripet föda, kläder, bostad, hälsovård och nödvändiga sociala förmåner, vidare rätt till trygghet i händelse av arbetslöshet, sjukdom, invaliditet, makes död, ålderdom eller annan förlust av försörjning under omständigheter, över vilka han icke kunnat råda.

Källa: FN:s stadgar, <http://www.unhcr.ch/udhr/lang/swd.htm>

I svenska socialtjänstlagen, som är en ramlag, betonas **rätten till bostad** och jämlikhet i levnadsvillkor enligt följande:

1 kap. Socialtjänstens mål

1 § Samhällets socialtjänst skall på demokratins och solidaritetens grund främja människornas

- ekonomiska och sociala trygghet,
- jämlikhet i levnadsvillkor,
- aktiva deltagande i samhällslivet.

Socialtjänsten skall under hänsynstagande till människans ansvar för sin och andras sociala situation inriktas på att frigöra och utveckla enskildas och grupperns egna resurser.

Verksamheten skall bygga på respekt för människornas självbestämmanderätt och integritet”.

(...)

4 kap. Rätten till bistånd

3 § Försörjningsstöd lämnas för skäligena kostnader för

1. livsmedel, kläder och skor, lek och fritid, förbrukningsvaror, hälsa och hygien samt dagstidning, telefon och TV-avgift,
 2. boende, hushållsel, arbetsresor, hemförsäkring samt medlemskap i fackförening och arbetslöshetskassa.
- Skäligena kostnader enligt första stycket 1 skall i enlighet med vad regeringen närmare föreskriver beräknas enligt en för hela riket gällande norm (riksnorm) på grundval av officiella prisundersökningar av olika hushållstypers baskonsumtion.

(...)

I femte kapitlet i socialtjänstlagen tas särskilda bestämmelser för gruppen missbrukare upp enligt följande;

5 kap. Särskilda bestämmelser för olika grupper

Missbrukare

9 § Socialnämnden skall aktivt sörja för att den enskilde missbrukaren får den hjälp och vård som han eller hon behöver för att komma ifrån missbruket. Nämnden skall i samförstånd med den enskilde planera hjälpen och vården och noga bevaka att planen fullföljs.

(...)

Källa : SFS 2001: 453

Ansvarsområdet är kommunalt. Boendekostnaden, som ska ersättas, ”är en skälig boendekostnad där utgångspunkten bör vara vad en normal låginkomsttagare på orten har möjlighet att kosta på sig”, enligt Socialstyrelsens allmänna råd (SOSFS 2003: 5)³. Sol 5: 9 reglerar socialnämndens ansvar för missbrukare, där boende kan ordnas tillfälligt i samband med behandling, vilket jag återkommer till i kapitlen för analys och diskussion. Riksnormen för socialbidrag utgörs av 3 360 kronor⁴. Matkostnaderna är beräknade för att samtliga mål tillagas i hemmet. För hemlösa människor rekommenderar Socialstyrelsen⁵ att handläggaren betalar ut en högre summa dels för nyttjande av bekvämligheter och dels för eventuellt fördyrande levnadsomkostnader, som kan bli fallet av en ”kringflackande tillvaro” då t.ex. egna matlagningsmöjligheter i regel saknas.

För människor med stora och varaktiga funktionshinder av fysisk eller psykisk art regleras rätten till bostad i en särskild lag.

Följande text är hämtad från **Lagen om stöd och service för funktionshindrade**;

Denna lag innehåller bestämmelser om insatser för särskilt stöd och särskild service åt personer

1. med utvecklingsstörning, autism eller autismliknande tillstånd,
2. med betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder efter hjärnskada i vuxen ålder föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom, eller

³ Var god se bilaga **III**.

⁴ Angående riksnormen, för närmare precisering se bilaga **IV**.

⁵ Socialstyrelsen - Stöd för rättstillämpning och handläggning av ärenden i den kommunala socialtjänsten angående hemlöshet, var god se vidare bilaga **VI**.

3. med andra varaktiga fysiska eller psykiska funktionshinder som uppenbart inte beror på normalt åldrande, om de är stora och förorsakar betydande svårigheter i den dagliga livsföringen och därmed ett omfattande behov av stöd eller service. (...)

Insatserna för särskilt stöd och särskild service är:

9 § 1. rådgivning och annat personligt stöd som ställer krav på särskild kunskap om problem och livsbetingelser för människor med stora och varaktiga funktionshinder, 2. biträde av personlig assistent eller ekonomiskt stöd till skäligena kostnader för sådan assistans, till den del behovet av stöd inte täcks av beviljade assistanstimmar enligt lagen, (1993: 389) om assistansersättning, 3. ledsagarservice, 4. biträde av kontaktperson, 5. avlösarservice i hemmet, 6. korttidsvistelse utanför det egna hemmet, 7. korttidsutlysning för skolungdom över 12 år utanför det egna hemmet i anslutning till skoldagen samt under lov, 8. boende i familjehem eller bostad med särskild service för barn eller ungdomar som behöver bo utanför föräldrahemmet, 9. bostad med särskild service för vuxna eller annan särskilt anpassad bostad för vuxna, 10. daglig verksamhet för personer i yrkesverksam ålder som saknar förvärvsarbete och inte utbildar sig".
Lag (1997: 723). (Källa: SFS 1993: 387)

Människor med funktionshinder har rätt⁶ till en bostad (p. 9) om de bedöms ha det behovet. För att kunna klara att bo så självständigt som möjligt kan kompletterande insatser behövas. Behovet ska vara omfattande, för att komma ifråga för bostad, enligt denna rättighetslag.

1.1.2. Syfte och frågeställningar

Uppsatsen syftar till att undersöka *hur* människor, som bor utomhus eller som saknar stadigvarande bostad i några fall, skulle vilja bo. Min upptäckt var att avsaknad av bostad i stort sett kan drabba vem som helst. Det blev alltmer angeläget för mig att ta reda på hur människor skulle vilja ha det i bofrågan. Vad är det som gör att vissa människor väljer bort härbärgesalternativen och tillfälliga inomhusboenden och bor ute jämt? Hur skulle de vilja bo? Vill människor bo ute? Är det närvaro av stödpersonal och risken för kontroll som gör att de väljer att bo ute eller är det så att de här människorna skulle vilja bo på ett mer vanligt sätt i t.ex. egen lägenhet i ett vanligt bostadsområde? Är det en realistisk lösning? Vad är det som hindrar dem? Har hemlösa människor egna förslag på hur situationen kan lösas, liksom de

⁶ Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade är en rättighetslag jfr med Socialtjänstlagen som är en ramlag. Begreppet goda levnadsvillkor används jfr Socialtjänstlagens begrepp skälig levnadsnivå.

hinder som eventuellt kan uppstå i denna angelägna fråga? Spelar det någon roll hur det ser ut? Ett önskemål framkom i intervjugruppen att deras fråga skulle föras fram till ansvarig politiker och bostadssamordnare.

Frågeställningarna är följande;

Hur skulle hemlösa och bostadslösa personer vilja bo?

I vilken sorts bostad vill de bo och var ska den vara belägen?

Hur ser hemlösa och bostadslösa personer på sin situation?

Vilka hinder kan uppstå vid ett permanent bostadsalternativ och hur kan dessa eventuella hinder förebyggas och lösas?

Hur ser personen på sin framtid?

Beträffande ordvalet ”att se på sin situation” används det i uppsatsen i bemärkelsen att bedöma den livssituation personen befinner sig i och/ eller sitt framtida liv med hänseende på bostad.

1.1.3. Metod och urval

Ansatsen i uppsatsen är kvalitativ. I kurslitteratur samt annan relevant litteratur har kunskap inhämtats utifrån ämnet, beträffande teorier efter intervjuerna. Kvale belyser olika aspekter av den kvalitativa forskningsintervjun där ämnet utgörs av den intervjuades livsvärld och hennes relation till den (Kvale 1997: 35). En del statistiskt material har tagits fram som bakgrund och materialet relaterar Malmö till Sverige. Tio intervjuer har genomförts med tre kvinnor och sju män varav nio har svensk härkomst och en person invandrarbakgrund. Intervjupersonerna har tillfrågats och skriftligen samtyckt⁷ till intervjuerna. De har uppmanats att tala fritt utifrån vissa givna frågor. Frågorna har intervjupersonerna tagit del av någon vecka innan intervjuerna ägde rum liksom information om innebörden av samtycke. Bandspelare har använts vid åtta av de tio intervjuerna. Jag antecknade viktiga uppgifter under intervjuerna. I två intervjuer nedtecknades det personerna berättade fortlöpande under intervjuernas gång. Intervjupersonerna informerades i förväg om att tidsåtgången för intervjuerna beräknades till en timme. Den kortaste intervjun varade i cirka 45 minuter och den längsta i en och halv timme. En person frågade i förväg om det gick att skynda på intervjun. Den personen hade redan blivit intervjuad i en annan fråga på morgonen samma dag. Vid en intervju väntade en

⁷ Angående formulär för samtycke, var god se bilaga I.

vän lite längre bort på att intervjun skulle genomföras och avslutas. Vissa personer tog god tid på sig att berätta vad de tänkt säga. Det verkade ofta som de om hade tänkt igenom i förväg noga vad de skulle ta upp. Avsikten var att belysa uteliggares eller situation och hur den skulle vilja bo. Tre personer av tio tillkom som bodde inomhus. De ville delta och två bodde i hus med hotelliknande karaktär. De hade flyttat in för mindre än ett halvår sedan. En person bodde vid ett härbärke sedan flera år, men bodde vid intervjutillfället utomhus, som en regelbundet återkommande företeelse. Ett formulerat samtycke samt intervjumanual finns i bilagedelen. Personerna är garanterade anonymitetsskydd. Jag har använt många bilder i uppsatsen. De representerar dels den bostadssituation intervjuerna hade vid tiden för intervjuerna dels hur de skulle vilja bo. Figurerna har använts i syftet att göra studien mer lättillgänglig. I citaten har talspråket medvetet behållits delvis, där formen har fått vika för uttrycket.

1.1.4.1. Studiens uppläggning

I kapitel 1 redogörs för bakgrunden till problemet samt formuleras en frågeställning och tillvägagångssättet för att försöka besvara frågan. I följande avsnitt redogörs för relevant teori och tidigare forskning samt ges en historisk tillbakablick ur ideologisk synvinkel. Resultaten redovisas och varvas med analysen. En diskussion förs om resultaten utifrån frågeställningen och ett slutord avslutar uppsatsen. I bilagedelen finns intervjumanual och formulär för samtycke till intervjuerna, Socialstyrelsens allmänna råd till handläggare beträffande försörjningsstöd, en rekommendation om att ett högre biståndsbelopp rekommenderas utgå till människor med hemlöshet samt några regler för skuldsanering.

1.1.4.2. Resultatens tillförlitlighet

Angående validitet, reliabilitet och generaliserbarhet.

Intervjupersonerna var intresserade av att delta i intervjuerna. En slutsats drogs, att de kom för att de gärna ville berätta om hur de skulle vilja bo och vad de skulle vilja ha. Personerna, jag talade med, är ofta upptagna och gör sig inte besvär i onödan. De har inte tid med det.

Vi talade om hur just den personen hade haft det och skulle vilja ha det. Ett återkommande inslag och gemensamt för fler personer var vissa ämnen som t.ex. en dålig ekonomi, ingen framtidstro och en sorts maktlöshet. En del ämnen eller teman har gått igen i de böcker om forskning, som t.ex. problemet att förvara sakerna som blir utspridda eller att personen inte vet var den ska ta vägen. Resultaten gäller de tio intervjupersonerna och de förhållanden som

rådde vid tiden för intervjuerna. Ytterligare ett perspektiv hade erhållits genom att intervju tjänstemän och politiker om bostadsläget. Socialstyrelsen gjorde sin mätning 1999 huvudsakligen genom att låta ansvariga tjänstemän fylla i formulär (SOU 2000: 14 s. 14 ff.). Det kan vara av intresse om personernas åsikter och uppgifter om deras situation även kommer fram i direktintervjuer, med en mer kvalitativ ansats. Att fråga dem direkt utan att någon annan intressegrupp är med och direkt påverkar deras uppfattning gav ett större tidsutrymme för gruppen och enligt min mening en möjlighet till ett trovärdigt resultat. Vissa av intervjupersonerna var mycket precisa i sin beskrivning av var och hur de skulle vilja bo. Sex av tio intervjupersoner har verifierat materialet, enligt samma person som tillfrågade dem, om de ville delta vid intervjuerna. Personen ifråga tog med uppsatsen och intervjupersonerna läste de delar som berörde dem. De kände igen sig och tycker att uppgifterna stämmer, enligt frågeställaren.

1.1.4.3. Urvalsmetod

En person som bor ute och har gjort det under drygt tre år tillfrågades om han kunde föreslå och tillfråga personer som bor utomhus om de är intresserade av att bli intervjuade angående hur de skulle vilja bo. Han visade dem det formulerade samtycket och frågeformuläret. Några i intervjugruppen kände varandra och flera personer ville bli intervjuade. Några av dem följdes åt till intervjuerna som ägde rum utomhus i mars och april. Jag ville försöka undvika kontroll och styrning av de människor som bor ute av skälet att det kunde antas att de ibland söker undvika oönskad kontroll i sina liv. De kunde då själva bestämma för vem och vad de ville berätta om intervjuerna och ämnet. Då jag hade intervjuat nio personer med svensk härkomst ville jag att den tionde personen skulle ha invandrarbakgrund för ett bredare urval.

Jag stötte av en slump på en person som jag tidigare talat något med och som då inte hade någon bostad. Denne tackade ja till att delta. Det fanns ytterligare några som var intresserade av att delta som jag inte intervjuade, vilket berodde på dels att mitt tidsutrymme var begränsat, dels att de inte kom första och andra gången, vi bokade och bestämde tid.

Personerna verkade vara intresserade av att bli intervjuade. Det pågick fler intervjuer parallellt med dessa i staden, som tangerade samma ämne. Två personer fick förhinder och båda dessa intervjuer bokades om. De blev på vägen stoppade och kvarhållna av polis. En person hämtades, där denne befann sig. Personen hade glömts bort tiden men hade intresse för att

intervjuas. En person ringdes upp, då personen tappat bort tiden och måste påminnas. Vi möttes utanför centralstationen i slutet av mars och början av april. Efter någon eller några veckor, i april månad, fick vakterna vid stationen order om att personer, utan direkt ärende i samband med resande, inte hade rätt att vistas inom stationsområdet. De motades ut därifrån vilket gjorde att vi fick svårare att finna en plats att sitta på vid intervjuerna. En intervju sköts upp på grund av kvällskyla och genomfördes senare i veckan mitt på dagen, då det var relativt varmt. Det fanns två intervjuer som föll bort helt efter tredje försöket på grund av att de blev stoppade av polis eller för att tiden glömts bort. Tio intervjuer ansågs av skolan som fullt tillräckligt inom den gällande tidsramen.

1.1.4.4. Avgränsningar

Intervjupersonerna har avgränsats till att gälla personer, som är hemlösa eller ofrivilligt bostadslösa (med otillfredsställande villkor). En annan avgränsning är att samtliga intervjupersoner bor i storstadsmiljö.

1.1.4.5. Transkribering och analys av intervjuerna

Kvale har i Den kvalitativa forskningsintervjun redogjort för sex olika steg i analysen av vilka jag redogör för några. I det första steget beskriver den intervjuade sin livsvärld. I det andra steget upptäcker den intervjuade själv nya förhållanden och ser nya innebörder i vad hon upplever och gör under intervjun. I det tredje steget koncentrerar och tolkar intervjuaren under intervjuens gång det som intervjupersonen beskriver och sänder tillbaka meningen till den intervjuade. I det fjärde steget tolkas intervjun av intervjuaren. Intervjumaterialet strukturerades genom utskrift, där överflödigt material togs bort. Det väsentliga skiljdes ut från det oväsentliga (Kvale 1997: 174). Jag valde att ta till vara på intervjupersonernas talspråk i möjligaste mån i avsikt att innebörden i vad intervjupersonerna sa skulle mer precis. I uppsatsen har meningskategorisering använts som ett sätt att bearbeta materialet.

Vissa teman har utformats utifrån hur vanligt förekommande ett visst fenomen är och i vilken grad. Intervjun har kodats i kategorier eller teman (ibid: 174). Vid valet av vilka fenomen som var viktiga och användes relevant teori. Jag har i några fall träffat intervjupersonerna igen av en slump. De verkar ha funderat mer över frågan och vill gärna ta del av uppsatsen.

1.1.4.6. Källkritik

Materialet som valts ut omfattar information från uppslagsverk där det har varit enkelt att leta t.ex. i Nationalencyklopedin via Internet. Jag har med hjälp av eniro, google, msn och susning letat upp och fått svar på en mängd frågor. Ibland har det varit svårt att kontrollera trovärdigheten. Jag har genomgående valt stora uppslagsverk eller källor där informationen har kunnat verifieras på ytterligare ett sätt. I övrigt har kunskap från kurslitteratur använts som bakgrundsmaterial och samt relevant vetenskaplig litteratur på förslag från t.ex. handledaren liksom via biblioteksregister.

Beträffande det inhämtade materialet från Socialstyrelsen och från Statens offentliga utredningar har jag läst noga hur de har gått till väga. Givetvis är materialet politiskt färgat på samma sätt som olika synsätt på hemlöshet har tillämpats över tid. I vissa tider har medicinska synsätt på människan dominerat i vad vi gör med en ”svag” grupp på bostadsmarknaden. Den ena källan verkade balansera den andra. Litteratur från olika delar av världen har använts för att möjliggöra en mer objektiv syn. En genomgång av artiklar och reportage har gjorts i ämnet med hemlösa som sökord, bland annat för att få en bild av vad oppositionen speglade.

1.1.4.7. Etiska överväganden

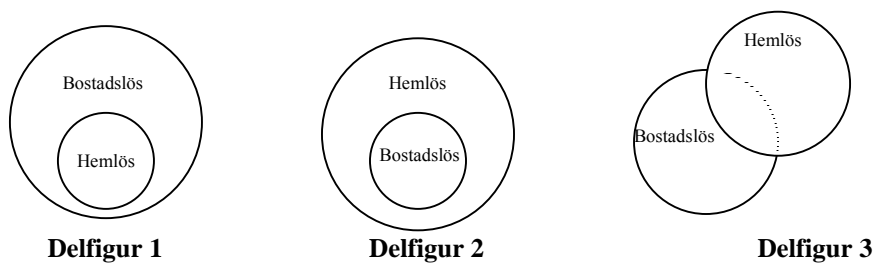
De tio intervjupersonerna har frivilligt deltagit i intervjuerna. De har informerats om vad intervjuerna är avsedda att användas till och skriftligen samtyckt till den. De har kunnat kontakta mig eller den person som tillfrågade dem i efterhand. Samtycket var utformat så att de kunde ångra sig en tid i efterhand. Ingen har kontaktat mig av detta skäl. Några av dem önskade att jag skulle framföra deras åsikter till politiker eller personer som kunde påverka i bostadsfrågan. Det gör jag gärna. Jag har inte kunnat förespegla eller utlova resultatet att en förändring till det bättre kommer till stånd. Min tanke har rört om de blir besvikna om en förändring inte sker, därför att intervjupersonerna anser den mycket välbehövlig.

Band och intervjumaterial kommer att förstöras direkt i efterhand, vilket intervjupersonerna har fått löfte om. Det finns en viss risk förknippad med att spara det rika intervjumaterialet, som ska balanseras mot att sanningshalten i uppgifterna måste vara odiskutabel. Denna del har säkrats med handledarens hjälp innan intervjumaterialet förstörs, samtidigt som personernas anonymitet har bevarats.

1.1.4.8. Definitioner och begrepp

Centrala begrepp är *bostadslös- het* och *hemlös- het*. Ordet *hemlösa* är viktigt, då det ger flest antal träffar vid sökning i bibliotek och i tidningsregister.

Bostadslös, bostadslöshet: Begreppet har att göra med andrahandskontrakt, inneboende eller en person som saknar tak över huvudet. Begreppet inbegriper vanligen inte den som frivilligt valt tillfälliga och kanske kortvariga lösningar av sitt boende. Bostadslös kan beskrivas som ett vidare begrepp än hemlös, som i delfigur 1 nedan. I den andra delfiguren beskrivs hemlös som det större begreppet t.ex. en flykting kan känna sig hemlös även om personen är bosatt i landet och i den tredje delfiguren beskrivs hemlös och bostadslös som vitt skilda från varandra där vederbörandes situation definieras utifrån socialt beteende.



Figur 3. Källa: SOU:2000: 14:77 ff. (Sahlin:1992a, s. 77, avbildad på fri hand).

Hemlösa, hemlöshet: ”En hemlös människa är en person som saknar bostad och vars livsvillkor är sådana att han eller hon inte kan erhålla en reguljär bostad” (SOU: 2001: 95).

Makt: ”En förmåga hos individer och grupper att uppnå egna mål eller främja egna intressen. Makt är något som gäller alla former av mänskliga relationer. Många konflikter i samhället handlar om makt, eftersom grad av makt och inflytande avgör i vilken utsträckning en individ eller grupp kan uppnå sina önskemål och syften på bekostnad av andra människors måluppfyllelse” (Giddens: 641).

Stigma: Begreppet beskriver en egenskap som är ”djupt misskrediterande”. Den används i klarläggande syfte och rör relationer inte egenskaper. ”En egenskap som stigmatiserar en viss typ av individer kan verka som bekräftelse på den fulla grupptillhörigheten för en annan typ av individer, och egenskapen behöver således i och för sig inte varken vara misskrediterande

eller positivt värderande” (Goffman:13). ”Varje form av fysiskt eller social egenskap, som förmodas vara negativ eller förnedrande” (Giddens: 650).

1.1.5. Fortsatt framställning

I kapitel 2 tas några olika teoretiska perspektiv upp hur man kan se på bostadsfrågan och människors möjligheter att kunna påverka. Vad fyller en bostad för funktion för en människa och i vilken grad är den betydelsefull.

I kapitel 3 görs en genomgång av vilken tidigare forskning som har skett på området med avseende på hemlöshet. Vilka erfarenheter har människor fått genom att bo ute och finns det gemensamma punkter. Har någon tagit reda på hur de skulle vilja bo och har någon prövat att genomföra det. I vilken mån kan man generalisera.

I kapitel 4 belyses hemlöshet kortfattat ur ett historiskt perspektiv. Vilka ideologiska föreställningar har rått under de senaste hundra åren i Sverige. Har människor bott ute och hur beskrivs det? Har man försökt göra något åt det och i så fall vad.

I kapitel 5 redogörs för vad som framkom under intervjuerna. Det görs en analys med hjälp av kapitlen om teorier och tidigare forskning på området. Vilka är intervjupersonerna? Vad har de för inkomster och hur bor de. Hur ser de på sin situation? Deras erfarenheter samlas under fyra teman; Bostad med några underavdelningar, Stigma & bostadsfrågan, Makt och Framtid. En återkoppling görs till teoretiska perspektiv och gällande lagrum i ett försök att kunna förklara saken och undersöka hur deras livssituationer går att lösa med avseende på bostadssituationen.

I kapitel 6 diskuteras resultaten utifrån frågeställningarna d.v.s. hur vill hemlösa personer och ofrivilligt bostadslösa personer bo, vilka hinder kan uppstå och hur kan dessa lösas. Hur ser intervjupersonerna på sin framtid beträffande bostadsfrågan och hur bedömer de sina möjligheter att kunna påverka den. Kan några tendenser skönjas?

Kapitel sju innehåller ett några avslutande ord.

2. Några teoretiska perspektiv

För hemlösa människor har bostadsfrågan inte löst sig i den mån dessa vill bo med permanenta villkor. Maslows behovstrappa varav bostad är ett, redogör för det fundamentala nämligen vilka behov en människa kan tänkas ha och hur dessa behov relaterar till varandra. I kapitlet redogörs vidare för några olika synsätt på vad som är makt och vidare vem som kan tänkas ha makt att påverka i frågan. Ett perspektiv redogör för hur man betrakta företeelsen hemlöshet som en ojämlikhet och ett annat perspektiv redogör för en teori runt stigmatisering, som förekom frekvent bland flera intervjupersoner. Ett sätt söks att motverka stigmatisering i bemärkelsen utstötning, så att företeelsen inte utgör ett hinder i bostadsfrågan. Kriminalitet var vanligt förekommande i gruppen, dock inte bland samtliga intervjupersoner. Frågan ägnas särskild uppmärksamhet liksom begreppet renlighet.

Människor har enligt psykolog Abraham Maslow olika behov som motiverar dem till olika handlingar. Han konstruerade på femtiotalet en behovstrappa, se fig.1, där människans behov inordnas i fem nivåer 1. kroppsliga behov, 2. trygghetsbehov, 3. gemenskaps- och tillgivenhetsbehov, 4. behov av uppskattning och 5. behov av självförverkligande. Maslow utgick ifrån att då behoven på en lägre nivå har tillfredsställts, blir behoven på nästa nivå viktiga enligt figur 5 nedan.

Figur 5. Maslows behovstrappa



Källa: <http://www.hisvux.se/midander/trappa.html>, hämtad 2005-05.

En människa handlar, enligt motivationsteori, utifrån att hon är motiverad och man brukar inom psykologin skilja mellan primär och sekundär motivation. Den förra är biologiskt betingad och den senare kommer från social och kulturell inlärningshistoria. Primära motivationsprocesser handlar om behov som måste tillfredsställas för individens och artens fortlevnad, t.ex. hunger, smärtundvikande och sex. Nyfikenhet hör till de grundläggande

biologiska behoven och förklaras som behov av att undersöka sin omgivning samt sociala bindningar till vårdare och andra individer av arten.

”Behov av makt eller självförverkligande är andra motivationsprocesser som ibland betraktas som primära, trots att kunskaper om deras biologiska grund saknas” (ne.se, 2005-05-15, sökord, motivation).

Studier av makt undersöker hur individer och grupper uppnår sina mål i kamp med andra individer och grupper (Giddens 1998: 28). Författaren skiljer mellan makt, auktoritet och legitimitet. ”Makt innebär att individer och grupper kan hävda sina egna intressen även då andra personer motsätter sig detta” (ibid: 375). *Auktoritet* är regeringen i ett lands legitima maktutövning. Den legitima makt som en individ eller grupp utövar över en annan individ eller grupp. *Legitimitet* är en viktig del av auktoriteten; man skiljer därigenom mellan makt och legitimitet. *Makt* kan utövas genom våld eller hot om våld, medan auktoritet är beroende av motpartens acceptans” (Giddens: 628).

Ideologi handlar om maktutövning skriver Giddens, det vill säga hur idéer används för att dölja rättfärdiga eller legitimerade maktutövning. Giddens redogör för något av Marx teori där utgångspunkten är att i moderna industriländer finns en klassindelning mellan människor och huvudsakligen är de uppdelade i dem som äger produktionsmedel och de som inte gör det d. v. s. en överklass och en underklass (ibid: 282). Resursfördelningen är ojämn klasserna emellan med stora orättvisor, som skapas av det ekonomiska systemet. Giddens skriver om kulturell makt där studiet av massmedia är nära kopplat till kulturell makt. Det finns ett samband mellan makt och kapitalet (Giddens: 414). Moderna samhällen sönderslits av de klassorättvisor som skapas av samhällets natur. ”Maktskillnader, exempelvis mellan män och kvinnor, har sitt ursprung i ekonomiska orättvisor” (ibid: 619).

Professor Charles Tilly går ett steg längre, där han beskriver *beständig ojämlikhet* i boken med samma titel. Författaren lyfter fram kategoriska par där ojämlikheten är stor såsom mellan kvinna/ man, aristokrat/ plejbej samt medborgare/ utlänning, svart vit och muslim/ jude (Tilly 2000 17, 18). Tilly har gjort en förklaringsmodell till varför ojämlikhet av olika slag uppstår.

”Den kategoriella ojämlikhetens rötter” beskrivs i figur 4 enligt nedan:

Figur 4. ” Den kategoriella ojämnlighetens rötter ”.

1. Parställda och ojämnliska kategorier bestående av en socialt erkänd och vanligen ofullständig skiljelinje mellan interpersonella nätverk, återkommer i en mängd olika situationer, vanligen med följden att det ena nätverket avstängs från resurser som kontrolleras av det andra.
2. Två mekanismer, som kan betecknas som exploatering och möjlighetsansamling, leder till bestående ojämlikhet när deras agenter införlivar parställda och ojämnliska kategorier vid centrala organisatoriska gränser.
3. Två ytterligare mekanismer, som kan betecknas som efterlikning och anpassning förstärker de kategoriella distinktionernas effektivitet.
4. Lokala kategoriella distinktioner vinner kraft och fungerar till lägre kostnader när de förenas med allmänt spridda parställda och ojämnliska kategorier.
5. När flera organisationer anammar samma kategoriella distinktioner blir dessa distinktioner mer förhärskande och avgörande i det sociala livet i stort.
6. Erfarenheter från kategoriella differentierade miljöer ger deltagarna systematiskt och ojämlik beredskap för agerande inom den nya organisationen.
7. Mycket av det som observatörer vanligen tolkar som individuella skillnader som skapar ojämlikhet är i själva verket en konsekvens av den kategoriella organisationen.
8. **Av dessa skäl skapas ojämlikhet efter ras, kön, etnicitet, klass, ålder, medborgarskap, utbildningsnivå, och andra skenbart motsägelsefulla differentieringsprinciper genom liknande sociala processer och de olika formerna av ojämlikhet är i betydande utsträckning organisatoriskt utbytbara.**

Källa: Tilly 2000: 19, 20.

En mänsklig ojämlikhet beskrivs, som enligt författaren, består i en ojämlik fördelning av egenskaper mellan t.ex. individer, kategorier, grupper eller religioner. Det råder en ojämna fördelning av kostnader och intäkter. De senare benämns som ”nyttigheter” och omfattar förmögenheter, inkomster, makt över jord, utsatthet för sjukdomar, respekt för andra människor, skyldighet att göra militärtjänst, risk för att bli dödad, innehav av arbetsredskap, och tillgång till sexuella partners (ibid: 36). Författaren skiljer mellan *autonoma nyttigheter* såsom förmögenhet, inkomst och hälsa och *relativa nyttigheter* såsom prestige, makt och klientförhållanden. Dessa är beroende av varandra och de relativa nyttigheterna ”fungerar som medel för att skapa eller bevara kategoriell ojämlikhet i fråga om autonoma nyttigheter (ibid:37). Han belyser högt skattad information och sociala förbindelser som två nyttigheter och lägger till att andra forskare som Bourdieu sysslat med frågan att belysa samspelet mellan relativa och autonoma nyttigheterna. Ekonomiskt, kulturellt och socialt kapital, högt skattad information och sociala förbindelser ger olika tillträde till dessa nyttigheter.

Författaren hänvisar till Karl Marx som ”skildrade prestige, makt, skyddslingskap och innehav av statusmarkerande nyttigheter som verktyg för och produkter av en kategoriellt grundad exploatering. Kategoriell ojämlikhet i fråga om autonoma nyttigheter hämtar styrka hos och skapar motsvarande skillnader i relativa nyttigheter” (ibid: 38). För att kunna bedöma ojämlikheten hos en social uppsättning måste de sociala enheter som ska jämföras identifieras och begränsas. De olika nyttigheterna måste övervägas och man måste bestämma om de övervägda skillnaderna är stora eller små. Detta kräver en teori om ”de större sociala strukturerna i vilka enheterna är inbäddades” (ibid: 38).

Tilly menar att exploatering och möjlighetsansamling gör det möjligt att införa kategoriella gränser inom organisationer. Efterlikning och anpassning förstärker denna process. ”Införandet av gränser främjar direkt en kategoriell ojämlikhet fördelning av de ersättningar som följer av organisationens verksamhet. Dessa kategoriella gränser leder till att medlemmarna av olika kategorier kommer till nya miljöer med olika kapacitet och sociala förbindelser. Dessa skilda kapaciteter och sociala förbindelser leder till olika prestationer, som alltså ger skilda ersättningar i de nya miljöerna” (ibid: 127). Deltagarna i sådana system efterliknar, anpassar sig och skapar kategorier. Arrangemangen upprätthålls så länge inga stora gränsdragningar sker och därmed råder en beständig ojämlikhet. Tilly talar vidare om sociala rörelser som ”skapar eller aktiverar parställda eller ojämlika kategorier” med en viktig vändning genom att framhäva den orättvisa behandlingen i den ena gruppen eller det olämpliga beteendet i den starkare sidan. ”Sociala rörelser är förbundna med kollektiva krav på dem som har makten” (ibid: 229). Det finns filosofer som anser att kunskap är makt. Bourdieu är inne på den linjen då han i sin bok *Kultur och kritik* (1997) belyser censur i ett avsnitt. Han skriver om olika fält där varje fält har en viss formgivning och ett visst spelrum, utanför detta går det inte att yttra sig.

”När jag säger att fältet fungerar som censur menar jag att fältet är en viss struktur för fördelning av en viss kapitalart. Detta kapital kan vara universitetsauktoriteter, intellektuell prestige, politisk makt eller fysisk styrka, beroende på fältet i fråga. Den auktoriserade talesmannen är innehavare, antingen personligen (det är karisman) eller genom delegering (det är prästen eller läraren av ett institutionellt auktoriserat kapital, som gör att talesmannen inger förtroende, att man måste ge honom ordet” (Bourdieu 1997:154 ff.). (...) ”Ett av de mest ofelbara sätten för en grupp att tvinga människor till tystnad är att utesluta dem från de positioner där man kan tala. Och tvärtom ett sätt för en grupp att kontrollera diskursen består i att ge positioner med talmöjligheter till människor som bara säger det som fältet auktoriserar och kräver. För att förstå vad som kan sägas i ett utbildningssystem måste man känna till rekryterings-mekanismerna för lärarkåren. Och det skulle vara ett ytterst naivt att tro att det är utifrån lärarnas diskurs som man kan fånga vad som sägs och varför” (Bourdieu 1997: 156).

Sociologen och professorn Loïc Wacquant beskriver i boken *Fattigdomens fängelser* ”krossade – rutan – teorin” som introduceras 1982 av James Q. Wilson och Georg Kelling i en artikel i tidskriften *Atlantic Monthly* (Wacquant 2004: 18). Utgångspunkten är att man kan hejda den grova brottsligheten genom att beslutsamt bekämpa dagliga små förseelser. Teorin har inte prövats empiriskt enligt författaren, men har däremot tillämpats i USA i New York där man systematiskt drev bort fattiga från offentliga platser såsom gator, parker, järnvägsstationer, bussar och tunnelbanor.

Tre förutsättningar måste vara uppfyllda för att metoden ska bli framgångsrik: 1) En tiodubbling av bemanning och utrustning, 2) delegering av verksamhetsansvaret till den lokala polismyndigheten med statistiskt resultatredovisning samt 3) en datoriserad indelning i övervakningsområden krävs.

Mindre förseelser som onykterhet, bråk, tiggeri, sedlighetsbrott och hot som förknippas med hemlösa skulle föranleda ett nästan omedelbart ingripande och en strikt tillämpning av lagen (ibid: 19). Ett detaljerat, precist statistiskt dataprogram används av New York-polisen för att stävja dagliga ”småbrott” som narkotikalangning, bråk, hot, offentligt förrättande av behov, onykterhet och lösdriveri (ibid: 20).

Vidare beskrivs ”nolltoleransens” globalisering där minsta brott bestraffas och där ideologin spritts blixtnsnabbt över hela världen. Metoden legitimerar ”en rättslig och polisiär lösning på störande fattigdom d. v. s. den fattigdom som syns på gator och torg och som förorsakar incidenter och obehag på offentliga platser och med andra ord ger upphov till en vag känsla av otrygghet eller helt enkelt känslor av oanständighet och olust” (ibid: 22). En baksida har varit att brottsmisstanken har grundats i allt för hög grad enbart på människors klädsel, gång eller beteende, ansågs i en sammanställning av National Urban League. Under två år greps 45 000 personer på New Yorks gator varav knappt 4 000 var berättigade d. v. s. ett gripande av elva (ibid: 28).

New York Daily News genomförde en undersökning som visade att ”över 80 % av stadens unga svarta eller latinamerikanska män har gripits och visiterats åtminstone en gång av ordningsmakten” (ibid: 28). Antalet fångar har ökat snabbt både i USA och Europa enligt Wacquant. Fenomenet kan ha en viss betydelse för bostadsfrågan vilket jag återkommer till.

Tabell 1 nedan belyser fångvårdens snabba tillväxt i EU där tillväxten i Nederländerna stigit mest medan Danmark och Sverige har jämförelsevis en relativt låg tillväxt.

Tabell 1. Fångvårdens snabba tillväxt i EU.

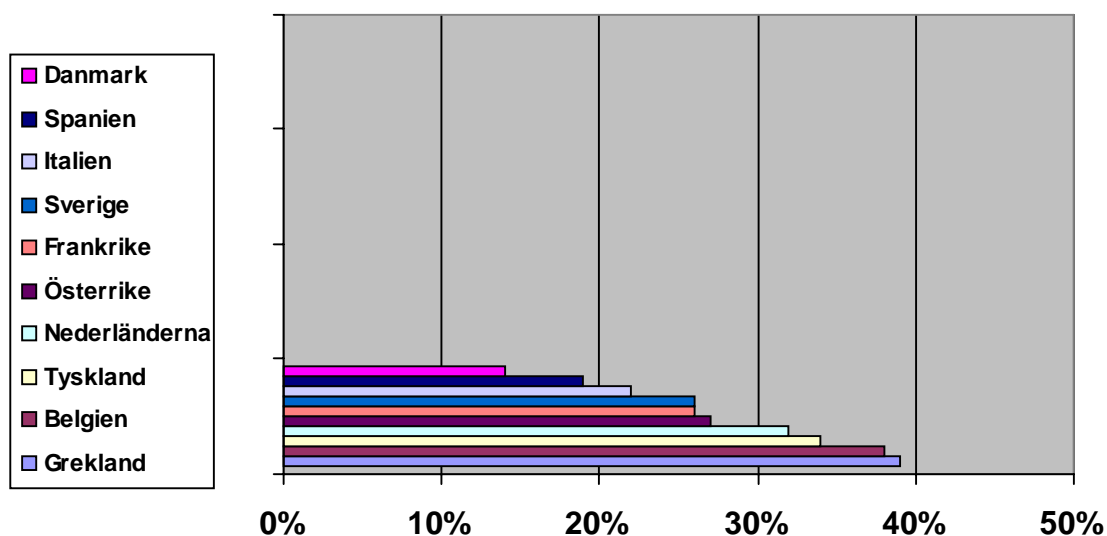
	1983	1990	1997	Tillväxt
England/ Wales	43 415	50 106	61 940	43 %
Frankrike	39 086	47 449	54 442	39 %
Italien	41 413	32 588	49 477	20 %
Spanien	14 659	32 902	42 827	192 %
Portugal	6 093	9 059	14 634	140 %
Nederländerna	4 000	6 662	13 618	240 %
Belgien	6 524	6 525	8 342	28 %
Grekland	3 736	4 786	5 577	49 %
Sverige	4 422	4 895	5 221	18 %
Danmark	3 120	3 243	3 299	6 %
Irland	1 466	2 114	2 433	66 %

Källa: Wacquant, 2004:85, Pierre Tournier, Statistique pénales annuelles du Conseil de Léurope, Enquête 1997, Strasbourg Europarådet, 1999.

Det finns en överrepresentation av utländska fångar i EU.

Överrepresentationen är för Sveriges del 26 % jämfört med Grekland som högst med 39 % och Danmark som lägst med 14 %, som figur 6 nedan illustrerar.

Figur 6. Utländska fångar i några europeiska länder.



Källa: Wacquant, 2004:91, ursprungskälla: Pierre Tournier, Statistique pénales annuelles du Conseil de Léurope, Enquête 1997, Strasbourg, Europarådet, 1999.

Sociologen och professorn, Erwin Goffman utvecklade en teori om stigma. Tre typer av stigma kan urskiljas enligt författaren;

1) kroppsliga missbildningar av olika slag, 2) Olika fläckar på den personliga karaktären vilka uppfattas som viljesvaghet såsom onaturliga lidelser, förrädiska eller stela trosföreställningar eller bristande hederlighet, folk sluter sig till dessa egenskaper utifrån vederbörandes förflutna, nämligen i den mån detta har givit prov på psykiska rubbningar, fängelsevistelse, underliga böjelser, alkoholism, homosexualitet, arbetslöshet, självmordsförsök eller radikalt politiskt uppträdande, 3) Stambetingade stigma som ras, nation och religion och som drabbar alla medlemmar i en familj i lika mån.

En person med ett stigma definieras från ett antagande att personen inte är fullt mänsklig d.v.s. diskriminerande åtgärder av andra människor med följden att personens livsmöjligheter reduceras (Goffman 1963:14). ”Stigmatproblemet aktualiseras” då det från alla sidor reses krav att ”de som tillhör en viss kategori inte bara ska hålla sig till en viss norm utan också tillämpa den” (ibid: 15). Det kan också vara så att personen misslyckas med att leva upp till vad andra fordrar av honom men är relativt oberörd av detta tillkortakommande (ibid: 16). Han kan avskärma sig så i sin alienation, slå vakt om sina högst privata identitetsföreställningar och så känna sig som en fullt normal människa. Det blir för honom andra människor som inte är riktigt mänskliga. Han bär ett stigma men tycks inte ta det så hårt eller ångra sig. I syfte att komma till rätta med det som anses vara problemet har personen ibland försökt lösa saken med t.ex. en operation för en fysisk åkomma, psykoterapi för en homosexuell person eller religiös tro alternativt att söka bortarbete osäkerhet i sällskapslivet.

En blind person kanske försöker ”göra det omöjliga” som att bli expert på att åka skidor. Då en viss stigmatiserande egenskap avlägsnas finner personen snart, enligt Goffman, att livet inte är någon ”lättvindig seglats” för dem som t.ex. inte har vanställda ansikten heller. Goffman beskriver vidare något han kallar ”att passera”, där stigmat inte upptäcks på grund av medveten eller omedveten handling att dölja det. I vissa sammanhang kan stigmat fylla en funktion t.ex. för en knarkare att langare eller kunder vet vem han är. Andra gånger är det bättre om människor inte känner till det (ibid: 86). Goffman tar upp och skiljer emellan social och jagidentitet och vidare mellan ”jag och de andra”. ”Det är inte till dem som är ”olika” utan till dem som är ”normala”, som vi bör vända oss om vi vill få förståelse för vår ”olikhet” (ibid: 132).

Antropologen Mary Douglas har i sin bok *Renhet och fara* gjort en analys av begreppen orenande och tabu. Hon beskriver olika typer av renhet och smuts, där ”helighet och orenhet utgör varandras motsatser” (Douglas 1966: 18). Det finns en medicinsk renlighet där smittsamma sjukdomar kan undvikas genom god hygien. Ibland kan de båda synsätten sammanfalla t.ex. beträffande den judiska regeln för tvagning före måltider som kan ha gett immunitet under tider av farsoter (ibid: 47). I anglosaxisk kultur är orenande en fråga om estetik, hygien eller etikett som blir allvarlig i den mån den kan orsaka social oreda. ”Påföljderna består i sociala repressalier: ringaktning, utfrysning, skvaller och kanske också polisingripande” (ibid: 108). I vissa samhällen betraktas orenande som en religiös försyndelse vilket är allvarligare (ibid: 107).

3. Tidigare forskning

Forskning har bedrivits om hemlösa under en längre tid. I boken *Hemlöshet* av Hans Swärd (1998) belyses fem svenska hemlöshetsundersökningar/ reportage. Den första undersökningen, som var banbrytande, gjordes av ”1912 års män”. Det var människor av olika vetenskaplig dignitet och journalister som klädde ut sig, besökte och övernattade på härbärgen i syfte att kartlägga och reformera härbärgessystemet. Författaren behandlar vidare orsaker till hemlöshet där huvudsakligen två förklaringsmodeller förekommit under de senaste 20 åren dels individinriktade förklaringar och dels strukturinriktade. ”enligt en ståndpunkt har hemlösheten setts som en konsekvens av välfärdstatens tillbakadragande ” (Swärd 1998: 128). Författaren skriver att hemlösheten kan ses som ett bristproblem på lämpliga lägenheter, brist på lämpligt stöd i boendet, brist på vård och omhändertagande samt brist på ekonomiska resurser (ibid: 129). En annan hypotes som betraktar den nya hemlösheten som en konsekvens av den moderna utvecklingen. Det har skett en normalisering av människors levnadsförhållanden, där många större institutioner har avvecklats som mentalsjukhus, specialsjukhus, härbärgen och AMS - förläggningar (ibid:129).

Järvinen & Tigerstedt har gjort en sammanställning av forskning i Norden omkring hemlöshet mellan 1980 och 1992. Hemlösheten aktualiserades på nytt under 80- talet i USA, England och senare i Norden. Den traditionella bilden av hemlösa människor där grundtanken var att de huvudsakligen bestod av alkoholiserade män har förändrats. Nya hemlösa grupper har tillkommit av yngre män, kvinnor, barn, invandrare, pensionärer och personer som aldrig har rotat sig socialt, enligt redaktörerna Järvinen & Tigerstedt (1992).

Den statliga kommittén för hemlösa inkom med ett slutbetänkande 2001 angående hemlöshet. Beträffande Socialstyrelsens kartläggningar har frågorna besvarats av tjänstemän och personal av via formulär då personerna själva har ansetts svåra att få tag i (SOU 2000: 14 ff.). I bilagorna finns några olika projekt, där hemlösa men relativt gott resultat kunnat beredas lägenheter i vanliga bostadsområden. Från Hannover redovisas ett försök med egna lägenheter, som gjordes under rubriken ”När hemlösa får bestämma själva”. Försöket föll väl ut med få misslyckanden enligt utvärderingsrapporten. En lagom hög målsättning förespråkades där man inte lämnar hyresgästen i en krissituation men annars avstår från stödinsatser i samband med hyressituationen.

I Bengt Svenssons avhandling *Pundare, jonkare och andra* (1996) finns hemlösheten med i vissa berättelser, men inte som en nödvändig följd av ett drogmissbruk i Malmö. Yvonne Sjöbloms avhandling, *På väg ut* (2002) handlade om unga människor som rymde eller kastades ut hemifrån i Stockholms samtliga socialdistrikt och hur man sökte lösa deras livssituationer. Det framkom att huvudansvaret lades på den familj, som ungdomen hade lämnat. Familjerna kunde ibland vara trasiga. Ungdomen hade lämnat familjen och lösningen var inte alltid given däremot angelägen, för att förebygga och motverka hemlöshet.

Margaretha Järvinen har skrivit en bok med fokus på företrädesvis personer med alkoholproblem, *Det dårliges sällskap* (1998) som handlar om behandlingssystemets utveckling med avvecklande av stora institutioner, mot privatisering och självhjälpsarbete. Hemlöshet kan vara en del av en drogmissbrukares vardagssituation. Hon har skrivit en efterföljare, *At skabe en klient* (2003) där hon skriver att en människa är mångfacetterad, vilket det gäller att kunna se. Det är viktigt att se till att personen behåller sin självrespekt och handlingsförmåga vilket inte alltid är fallet i en behandlingssituation, liksom kontakten med socialarbetaren kan vara viktig och lätt bli fel.

Etnologen Anette Rosengren har fokuserat på kvinnornas situation i en bok om hemlöshet, droger och kvinnor som utkom 2003. Hon har intervjuat och följt ett antal kvinnor i Stockholmstrakten. Ett tema i boken heter efter vräkningen – ett vanligt förekommande inslag. Det framkommer i boken att dessa kvinnor många gånger inte har en bra livskvalitet. Katarina Thörn utkom 2004 med sin avhandling *Kvinnans plats (er)* där betydelsen av hem och hemlöshet diskuteras. Thörn exemplifierar med kvinnan Ida som ständigt var ”inbegripen

i en process att skapa ett hem på den plats där hon befann sig” (Thörn 2004: 207). Författaren menar att ett liv utan bostad i betydelsen hem innebär att tvingas leva på andras villkor. Maktlösheten och bristen på egen kontroll har en rumslig dimension, en tidslig dimension, och en rörande identitet. Den första dimensionen innebär att personen saknar kontroll d.v.s. kan bli utslängd när som helst från den vind eller den källare där personen försöker bosätta sig. ”Att vara utspridd” betyder att kvinnornas saker ”finns här och där” (ibid: 214). Förlusten av bostaden kunde leda till en upplevelse av att ”inte längre ha en plats och att ha förlorat allt” (ibid: 207). ”Den tidsliga dimensionen betecknar att personen inte kan planera sin dag och då måste leva i nuet. Då personen inte kan förvara minnen som fotografier och gamla saker kan inte förvaras och det uppstår en svårighet att skapa kontinuitet i form av minnen av människor och erfarenheter. Katharina Thörn belyser med en anekdot från 1600-talet ”det goda hemmet” som skydd mot väder, vind och inkräktare d.v.s. som en trygg punkt. I hemmet kan relationer finnas som en naturlig del (ibid: 64). Hemlöshet och bostadslöshet är ett angeläget ämne i medias samtliga kanaler.

TV, tidningar och radion har i de flesta län ofta intervjuer, artiklar och reportage om hemlöshet där det redogörs för dagsläget ibland förknippat med en speciell händelse. Genom att belysa ett speciellt problem kan forskning skapas eller spridas till många människor. Artiklarna kan många gånger hämtas via Internet eller direkt via källan. Vid Socialhögskolan vid Lunds universitet har några C och D- uppsatser handlat om hemlöshet men ingen direkt om hur dessa människor skulle vilja bo. Det finns en D- uppsats om ”campingfolk” från år 2004. Rapporter som rör hur frågan löses eller har lösts i ett visst område, så att människor slipper ofrivillig bostadslöshet och hemlöshet och där man frågar personerna själva hur de vill ha det, är inte vanliga.

4. Ett historiskt perspektiv

Människor med hemlöshet har funnits i alla tider och synsättet. Frågan vad som kan betraktas som ett hem är central, inte minst i ett historiskt tidsperspektiv. Människor på stenåldern bodde i grottor eller i egentillverkade hem eller ute då klimatet så tillät. Synsättet och hur hemlösa personer har bemötts har skiftat genom tiderna. På 1850- talet uppfattades hemlöshet mer som ett socialt än ett polisiärt problem (Svärd 1998:55).



Stenåldersbostad,
Kortesjärvi.
Källa:
<http://www.koti.mbnet.fi/sinisusi/>
Foto: Sinikka Susi
Se Internetkällor.

Bostadspolitiken förbättrades successivt. Några citat på följande sida från Per Albin Hanssons riksdagsstal 1928, om ”det svenska folkhemmet”, får vara vägledande för ett synsätt som rådde i Sverige på 1920 talet och framåt:

”Hemmets grundval är gemensamheten och samkänslan. Det goda hemmet känner icke till några privilegierade eller tillbakasatta, inga kelgrisar och inga styvbarn. Där ser icke den ena ner på den andre, där försöker ingen skaffa sig fördel på andras bekostnad, den starke trycker icke ner och plundrar den svage. I det goda hemmet råder likhet, omtanke, samarbete, hjälpsamhet.

Tillämpat på det stora folk- och medborgarhemmet skulle detta betyda nedbrytande av alla sociala och ekonomiska skrankor, som nu skilja medborgarna i privilegierade och tillbakasatta, i härskande och beroende, i rika och fattiga, besuttna och utarmade, plundrare och utplundrade.

Det svenska samhället är ännu icke det goda medborgarhemmet. (...) Olikheterna äro stundom skriande: medan en del leva i överflöd, gå många från dörr till dörr för att få beta bröd, och den fattige ängslas för morgondagen, där sjukdom, arbetslöshet och annan olycka lurar”. (...) (<http://www.susning.nu/Folkhemmet>)



En urtyp för ett svenskt hem
Stora Hytt'näs i Sundborn
Foto: Per Eriksson/ SCANPIX
<http://www.ne.se>, Stora
Hytt'näs/folkhem/drömmar eller
politik/ artikel
Se internetkällor.

”Det svenska folkhemmet” förknippas även med Gunnar och Alva Myrdal och det politiska målet att bygga funktionella och praktiska bostäder åt alla, som blev alltmer uttalat på 1940 och 1950 talet. Miljonprogrammen var namnet på den svenska regeringens bostadspolitik år 1964 - år 1975. ”1975 hade 1 006 000 bostäder byggts och bostadsbristen var tillfälligt löst”. (<http://www.susning.nu/Miljonprogrammet>).

Hans Swärd belyser i sin bok om hemlöshet några olika synsätt som har varit rådande de sista 150 åren. Tabell 2 nedan illustrerar några synsätt och några karaktäristiska nyckelord.

Tabell 2. Översikt över fyra synsätt beträffande hemlöshet de sista hundrafemtio åren bakåt i tiden.

1850- 1920	Hemlösheten betraktas som ett bristproblem.
Nyckelord:	Fattigdom, moral, hygien, hemlöshet och lösdriveri.
1940 – 1950	Hemlösheten betraktas som ett välfärdsproblem.
Nyckelord:	Socialpolitik, bostadspolitik, institutionalisering och differentiering
1960- 1970	Hemlösheten betraktas som ett restproblem.
Nyckelord:	Avinstitutionalisering och solidaritetsaktioner.
1985-	En ny hemlöshet? Nya grupper tillkommer.
Nyckelord:	Privatisering, heterogenitet, synlighet, härbärgena återkommer, sekundär bostadsmarknad kommer till.

Källa: Swärd 1998: 54, valda delar.

Refererande till tabellen fanns det hemlöshet även på 70- talet. I ”den nya hemlösheten”, sedan i mitten av 80- talet och framåt, har grupper av människor tillkommit som barnfamiljer och pensionärer.

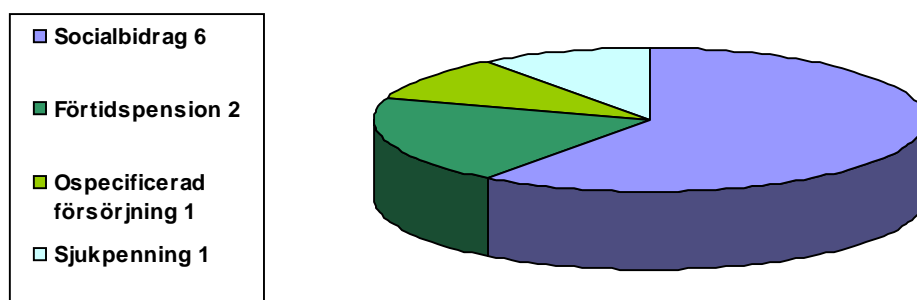
5. Resultat och analys

Kapitlet inleds med en beskrivning av intervjupersonerna och deras situation. Resultaten har knutits upp runt fyra teman Bostad, Framtid, Stigma & Bostadsfrågan samt Makt.

5.1. En beskrivning av intervjupersonerna

Tre kvinnor och sju män intervjuades. Den yngsta personen är 26 år och den äldsta 52 år. Medianåldern var 42 år. Samtliga intervjupersoner önskade en förändring till permanent egen bostad med skiftande beskaffenhet och läge. Inkomsterna varierade där sex stycken hade socialbidrag med en spännvidd på mellan 3 000 kronor till 3 340 kronor där en av personerna uppgav existensminimum⁸, istället för summa. Två personer hade förtidspension med belopp på lägre summor och en person saknade statligt bidrag/inkomst. Personen hade blivit avstängd utan alternativ inkomst och försörjer sig på skrot. En person hade sjukpenning i avvaktan på sjukvårdande behandling som i ett flerårigt perspektiv skulle kunna bota hans fysiska problem. I figur 7 nedan illustreras de tio intervjupersonernas inkomstförhållanden i gruppen.

Figur 7. Försörjning.



Tre intervjupersoner uppger att kronofogde reglerar deras skulder. I den här gruppen verkar det inte som om de extrasummor har betalats ut med hänsyn tagen till en fördyrad levnads-

⁸ Angående existensminimums storlek, var god se bilaga V.

situation som Socialstyrelsen föreslår enligt tidigare gjorda redovisning. Samtliga av dem som hade socialbidrag uppgav att pengarna inte räckte. Det är genomgående så i gruppen att personerna har en låg inkomst. Inte heller utgår försörjningsstöd för bostad till dem som saknar bostad. Per Albin Hanssons tal författades på 20- talet med orättvisa villkor människor emellan kan fortfarande sägas råda, tvärtemot socialtjänstlagens anda än idag. Marx talar om att marknadskrafterna styr samt att klasskillnader råder redan på 1800- talet.

Tilly talar om beständig ojämlikhet där skillnader befäst i själva gränsdragningen mellan rik och fattig, kvinna och man. En förändring av villkoren sker vanligen genom sociala rörelser. Intervjupersonerna livnär sig på socialbidrag med en låg summa och vad de kan förtjäna själva. Socialstyrelsens råd har inte följts i det avseendet att hemlösa personer föreslås få en högre summa, på grund av högre omkostnader⁹.

En av de bostadslösa kvinnorna, Daniella berättar att hon fick avslag på en ansökan om hjärtmedicin som hon akut behövde med rådet att söka god man om pengarna inte räckte. Hon livnär sig på förtidspension, den lägsta summan uppger hon. Daniella har alltid klarat sin ekonomi själv och beskriver förslaget som kränkande. Hon sa att hon inte ”krusade om hon så skulle leva på fem öre resten av månaden”. När hjärtat stannar så lever inte en människa längre. Det finns vid biståndsbedömning ett visst utrymme för att bevilja en högre summa än normen. Det kan tolkas som psykiskt våld att ge avslag på en begäran om bistånd för ett akut behov av hjärtmedicin. Ett par av intervjupersonerna har gått i gymnasieskolan. Flera av dem har en yrkesutbildning med trafik kort, handelsinriktning, ridning eller är kunniga i hantverk. Flera av intervjupersonerna har över tjugo år i tjänst.

Vad gör intervjupersonerna på dagarna? Vissa varken kan eller får en sovplats på natten och de sover på dagarna ibland utifrån vad som är möjligt. Det går ibland att få låna eller hyra en säng några timmar berättar en person medan en annan person sover i en ostörd trappuppgång. De beskriver att de besöker ett härbärke för mat mot betalning och för skötsel av hygien. I samband med att de vistas där träffar de sina kompisar. Mannen som är sjukskriven säger att har tråkigt men försöker gå ut och träffa kompisar varje dag.

⁹ Socialstyrelsen - Stöd för rättstillämpning och handläggning av ärenden i den kommunala socialtjänsten

5.2. Bostad

Hur intervjupersonerna tidigare har bott samt hur de bor i dagsläge liksom vad hemmet har för betydelse, kan möjligen inverka på hur intervjupersonerna önskar bo i framtiden.

5.2.1. En beskrivning av intervjupersonernas boende

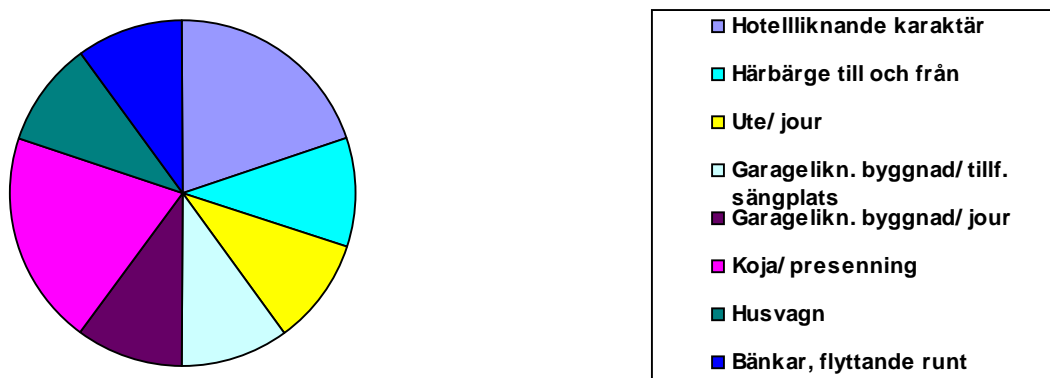
Intervjupersonerna har bott i lägenhet eller hus under uppväxten varav flera på landet.

Sammantaget har alla bott lång tid inomhus med fasta villkor. Två av intervjupersonerna flyttade till institution eller familjehem vid tidig ålder. De har genomsnittligen bott ute eller med tillfälliga lösningar uppskattningsvis i åtta år, där några personer inte uppgav en exakt siffra. De tillfälliga boendelösningarna kan sammanfattas såsom i husvagn, tält, i trappuppgångar, i båt, utomhus samt vid härbärgen, rivningskåkar, garage, bilar samt hos vänner.

Daniella var en av dem som fick frågan om det är viktigt hur man bor och miljön runtomkring eller om det inte spelar någon roll. ”Det är klart om der ser för jävligt ut då blir man ju deprimerad bara man slår upp ögonen”, säger hon. De flesta av intervjupersonerna hade ”tak” över huvudet på natten, men det var ingen självklarhet.

Figur 8 nedan illustrerar vilka bostadsliknande lösningar intervjupersonerna har under den period då intervjuerna ägde rum.

Figur 8. Bostadsförhållanden.



En person köade om kvällarna och började vid 20. 00 för att få en sovplats och mat någon timme senare. Det kan bli fullbelagt snabbt särskilt på vintertid och då får han gå ute på natten. En natt av sju möjliga hade han fått en sängplats den vecka vi talades vid. Företeelsen var vanlig. Den som vaknar om natten och går ut kan bli avstängd upp till en vecka eller fjorton dagar.

Ingmar har en allvarlig psykiatrisk diagnos. Han beskrev bostadssituationen så här:

Intervjuare: Var bor du någonstans?
 Intervjuperson: Jag bor på en bänk här utanför.
 Intervjuare: Har du bott här länge?
 Intervjuperson: Nej, jag drar mig vidare, dom driver mig från ställe till ställe. Dom har för sig det hela tiden.

Ingmar tog även upp frågan om att han inte kunde bo på en bänk men saknade alternativ i dagsläget. En person bör ha nytta av en psykiatrisk diagnos, t.ex. genom att bostad med god kvalitet erhålls via LSS, som är en rättighetslag. Om personen inte har någon praktisk nytta av diagnosen, varför finns den där? Det kan sannolikt vara svårt att få en bostad på den reguljära eller skyddade bostadsmarknaden med en känd psykiatrisk diagnos. Lagen om stöd och service för funktionshindrade omfattar bostad till personer med psykiskt funktionshinder, om ett dagligt och omfattande behov av stöd finns. I praktiken är det mycket få personer som kan erhålla en bostad den vägen. Det är betydligt färre än vad man räknade med då lagen trädde i kraft. I det här fallet säger läkaren, att Ingmar har en diagnos, medan socialtjänsten beskriver honom som frisk. Han själv säger att han inte mår bra och har gjort en del oöverlagda saker i sitt liv. Ingmar anser inte att han är psykiskt sjuk. Han har avtjänade och därmed avslutade fängelsestraff bakom sig.



Bor i presentning
 Foto:
 INGUN A. MÆHLU
 Dagbladet Norge
<http://boripresentning>
 Se Internetkällor.

Goffmans innefattar i sin teori om stigma fängelsestraff som en djupt misskrediterande egenskap. Det kan verka stämplande med fängelsestraff, även om de är avtjänade, på ett sådant sätt att en hyresvärd inte vågar hyra ut en bostad åt Bertil, om ingen tar sig an hans sak. Ett straff är inte avsett att läggas till börda i efterhand. Under tiden en person befinner sig i fängelse rekommenderar Socialstyrelsen att bistånd utgår för hyran om behovet inte kan

tillgodoses på annat sätt. Detta gäller fängelsestraff upp till sex månader¹⁰. Bertil har suttit inne 27 korta gånger. Den kommunala hyresvärden var inte nöjd med att han hade besök av sina kompisar i sitt hem, enligt Bertil. Bertil ansåg vidare att det var hans självklara rätt att ha besök av kompisar. FK utbetalade, efter hans vräkning, bostadstillägg. Bertil säger att han inte fick sin post på ett år. Han upptäckte att han hade en hög skuld som kronofogde gick in och reglerade förtidspension utgår 4 700 kronor/månad då skulden är reglerad. Det kan vara svårt att för Bertil att finna en ny hyresvärd även av detta skäl.

Bertil har bott ute i tio år mesta i trappor. Han har provat att bo på härbärke, som han tycker är ett bättre sätt att bo på jämförelsevis. Den möjligheten står honom inte till buds. På grund av en dubbelbokning av ett rum åkte han ut, berättar han. Bertil har erfarenhet av att bo i både villa och lägenhet. Han har haft egen firma, är gymnasieutbildad och har trafik kort. Håkan bor i en gammal dragig husvagn, som han uttrycker det. Han är uppväxt i ett miljonprogramområde och har bott på hotell några år. Han åkte ut därifrån. Håkan fick ingen förklaring till varför. Han blev bara utestängd över hela staden över en natt. Med tiden upptäckte han att kunde bo i husvagn och det har han gjort det till och från i 25 år.

Joanna bor under en presenning med sin sambo. Hon har bott ute eller utan eget kontrakt i åtta år. Samtliga tio intervjupersoner vill ha ett permanent boende i form av en lägenhet, ett hus på landet eller sta'n och en person ville bo i husvagn. De vill bo på ett normalt sätt och var i vissa fall mycket trötta på kontroll och övervakning av samhällets representanter uppgav flera av dem.

En man Erland bor i en garageliknande byggnad och har bott ute i cirka fem år. Han beskriver att den som knarkar jagas. Erland jämför med den förföljelse som skedde mot judarna och säger att förföljelsen mot knarkare är värre. En man bor på hotell efter att ha bott ute då han fick en stor skuld och fick sälja sitt hus. Han äter ute i regel och det råder besöksförbud.



Drottningtorget, Malmö
<http://www.idmessage.se/id/malmotorg2>
 Se Internetkälla.

5.2.2. Hemmets betydelse

Vad värdesätter människor i ett hem? Varför vill de ha ett hem?

¹⁰ Var god se vidare bilaga III, SOSFS 2003: 5.

Intervjupersonerna tog upp olika grundläggande behov som behovet av mat, värme och kärlek. Under rubrikerna vattenkällan, värmekällan, trygghet/ relationer, förvaring av saker och en dörr att stänga finns upplevelser samlade runt temat som intervjupersonerna tog upp som viktiga. Thörn (2004) har skrivit mer om hemmets betydelser, för den intresserade.

Vattenkällan

Flertalet personer i gruppen saknar egna kranar och duschmöjligheter liksom toalett. En person Gustav bor i koja och uppger att det bästa med en egen lägenhet är möjligheten att kunna dricka vatten och även gå på toaletten. Han uppsöker ett härbärge dagligen för att duscha. Det är lätt gjort på vardagar men det är stängt vissa helgdagar. Gustav påpekar att han har samma renlighetsbehov som vem som helst och beskriver situationen som extra svår, då han varit sjuk och måste vara mycket noga med sin hygien. Han bodde hos en vän några månader och hade svårt att ställa om sig till att bo ute igen:

Alltså det är lätt att bli tam men det är lätt att bli förvildad igen. Det tar alltid emot lite värre. Man får liksom hålla det vid liv så att man inte vänjer sig alltför mycket.

En kvinna som bor på hotell i ett pyttelitet rum beskriver hon känner en man som har bott där tidigare. Han berättade för henne att duschen hade blivit strömförande på grund av en dålig ledning eller sladd i närheten. Endast tre personer av gruppens tio har automatisk tillgång till vatten där de bor. En man kissade i en papperskorg i en central byggnad. Tre vakter motade bort honom och han fick inte återkomma på en vecka. I den teoretiska delen togs upp hur man kan betrakta saken som nedsmutsande. Företeelsen anses i vissa länder vara en företeelse, som kan bötfällas. För den här mannen kan beteendet vara ett mänskligt behov eller en medicinsk åkomma i betydelsen avsaknad av hem och toalett, då det brådskar. Det kan bli en krock mellan olika samhällsgrupper om den ena väljer att inte förstå istället för att t.ex. ordna fria toaletter, som man gjort vid Köpenhamns centralstation. Problemet uppstår inte då och det är kanske så att mannen inte vill "göra bort sig". Fem eller sex personer besökte något härbärge dagligen eller flera ställen samma dag, där de tagit för vana att duscha och proviantera. (Thörn 2004: 197) skriver om hemlösa kvinnor att de för en kamp mot smutsen "genom att hålla sig rena och välklädda, för de kan då dölja sin hemlöshet och skydda sig ifrån att bli sedda som hemlösa". Douglas beskriver en nödvändig medicinsk renlighet för att förebygga smitta och sjukdom.

Värmekällan

Att kunna värma sig och att kunna laga mat är viktigt. Fyra intervjupersoner lever helt i avsaknad av värmekälla liksom egna kokmöjligheter saknas. Det här löser de genom att gå ut och äta på något härbärke, där de även kan värma sig dagtid. Vissa av intervjupersonerna söker upp jourverksamheten enstaka nätter eller dagar. En man berättade att han stod på trappan och väntade och i alla fall inte fick plats mer än enstaka nätter. Gasol på tub och värmeljus är två förekommande värmekällor. En person uppger varma kläder där hon sover på sitt bostadsliknande hotell och fryser. Maten hon lagar är pulversoppa vilket är husets möjlighet. ”Kaffebyggaren tog de”, säger hon. En person uppger offentliga element som värmekälla. De offentliga elementen är i regel inte tillgängliga nattetid. Joanna går hem till sin presenning varje kväll tillsammans med sin partner och lagar mat. En man Gustav använder värmeljus som han håller igång hela natten. Det är förknippat med en viss risk. En gång började det brinna i hans kläder med ett sår som följd. Han låg och sov och har sedan dess varit mycket försiktig. Installerade element i en permanentbostad förebygger en sådan sak.

Trygghet/Relationer

Joanna bor utomhus i under en presenning med sin partner. Paret har valt denna lösning för att de kan bo tillsammans. Då de sökt härbärke har paret blivit erbjudna varsitt härbärke vilket inte är tänkbart för dem. Vid frågan varför det inte går att ordna en normal lösning vet inte denna kvinna av vilket skäl. Joanna vaknar vid sjutiden och beskriver att hon har en rutin att bädda och städa varje morgon. ”Det måste påminna lite om ett hem”, säger hon. Paret handlar dagligen före 20.00 och går sedan hem och lagar mat på varje kväll. Joanna nämner att hon gärna skulle vilja ha en egen lägenhet för hon saknar möjligheten att bråka. Hon har en lugn partner och de undviker att bråka. I ett tidigare förhållande blev Joanna misshandlad. Hon betonar att det är viktigt att rensa luften ibland. I en lägenhet kan man bråka i bemärkelsen gråla på ett friskt och sunt sätt. Intervjupersonerna har samtliga någon form av relation med någon person på nära håll. En person låg i hemskillnad och han var den enda som var gift av dem. Flera hade långa förhållanden bakom sig och/eller äktenskap. Det kan vara en partner, en anhörig, en styvfar, en vän eller en kompis som man litar på. Det var en person som inte litade på någon. Flera sa att de inte litade på någon annan just när det gäller pengar, men i övrigt gjorde de det. Flera personer lägger sig vinn om att vara vänliga och har många

kamrater. De träffades dagligen och förenade det med uträttande av praktiska göromål som att gå t.ex. till ett härbärke för att äta frukost eller duscha.

En person beskrev hur han såg på kompisar och vänner så här:

Det är inte många jag litar på. Det är det inte. Det är en vän. Ja, det är nog min bästa kompis och jag litar på honom hundra procentigt. Det hade varit trevligt jo och sen är det några till, men de är inte många. Dom är lättträknade. De är bara kompisar, inte vänner. (...) En kompis är en kompis, men vänner står man nära.

Gustav berättar att han efter en tids allvarlig sjukdom fick sova hos en vän, som var borta några månader. Vännens partner lagade mat åt honom mot en tusenlapp i månaden och han gick upp åtskilliga kilo i vikt. Efter några månader kom vännen tillbaka och Gustav flyttade in i sin koja betydligt mer välmående. Gustav beskriver vidare hur han och kompisarna hjälper varandra då socialbidraget tagit slut. Fasta vänskapsrelationer kan sägas vara livsavgörande i det beskrivna fallet. Fasta permanenta förhållanden har två personer i gruppen. Flera av männen har fattat bestämda beslut om att inte ha någon fast relation eller barn medan Ingmar väntar på ”den rätta” kvinnan som han tror kommer. Ingmar sover på bänkar utomhus och säger så här om sin situation:

Jag klarar inte att ligga så här (...) Det fattar vilken läkare som helst, att det inte går att ligga så här. Det går inte. Det spricker. Jag måste ha lite kärlek jag också.

I gruppen värdesätts relationer av flera skäl. I Maslows behovstrappa ingår (goda) relationer som ett behov som måste tillfredställas för att personen ska kunna uppnå självförverkligande. Politikern Per Albin Hansson talade på 20-talet om det svenska folkhemmet och det goda hemmet, där han möjligen har utgått ifrån den bibliska inställningen att kärleken icke söker sitt. Åtminstone ska en god stämning råda. Thörn (2004) skriver om det goda hemmet och antyder hemmet som en trygg punkt och ett skydd för mot väder, vind och angripare. Båda två relaterar hemmet till goda relationer eller relationer, som något som inkluderas i hemmet. En bostad kan främja (goda) relationer.

Förvaring av saker

Sakerna förvaras på skilda platser. En man har några få saker i ett skåp vid stationen mot en daglig kostnad. Vissa personer förvarar sakerna lite ”här och där” (ibid: 214). Värdefulla saker kan finnas hos en vän som har bostad. Några personer chansar på att ägodelarna, som de

lämnat, finns kvar på platsen då de kommer tillbaka. I ett fall förvarades sakerna en mil från platsen där personen bor för närvarande, vilket gör att han i praktiken inte kan använda dem till vardags som t.ex. att spela på sin gitarr.

Några personer har packning som fraktas per cykel. Det krävs att någon vaktar cykeln ständigt annars försvinner sakerna. Thörn tog upp vikten av att kunna spara presenter och fotografier.

Det hänger samman med kontinuiteten bakåt i livet då denna påminnelse kan knytas upp till minnen och erfarenheter.

Personens förmåga att komma ihåg saker ökar av det.

En dörr att stänga

Daniella säger att hon vill ha en egen dörr att stänga och att det ska stå hennes namn på ytterdörren. Det är viktigt.

Ingmar sover utomhus. Han säger att uteliggare blir ”muddrade” och rånade. Ingmar köpte nya skor förra sommaren och lade sig och sova. Då han vaknade och reste sig upp upptäckte han att någon tagit en av hans skor.

Håkan berättar att han kom till sin husvagn och där låg en kille och sov. Denne man visste inte hur han ”hade kommit in där eller hur han hade kommit dit eller varför han hade lagt sig där överhuvudtaget”.

(Thörn 2004: 218) skriver om dörrens symboliska betydelse där dörren symboliserar självkontroll och ”det självbestämmande som ansågs följa med ett eget hem”.

Sju personer av tio i gruppen saknar självkontroll (och trygghet) i form av en dörr som det går att låsa.

5.3. Framtid

Samtliga tio intervjupersoner ville ha en permanent bostad i form av en lägenhet



Parkeringshus
Foto: Marika Lundin
www.rinkebyarkivet.nu
Se Internetkällor.



Hus från miljonprogramsområde.
Västerbybacke
Foto: Marika Lundin
<http://www.rinkebyarkivet.nu>
Se Internetkällor.

ett hus på landet eller i staden och en person ville bo i husvagn. De ville bo på ett normalt sätt. Intervjupersonerna får själva berätta om sin framtid och om hur de tänker;

Adam väntar på operationer av sina fötter som planeras ta mycket lång tid sammantaget och vet inte vad han ska göra på dagarna under tiden. Han suckar tungt över det, liksom sin dåliga ekonomi. Om tio år tror Adam att han har en fru och barn och är bosatt i lägenhet eller ännu hellre i hus. Adam tar upp vikten av att tro att det går bra.

Birgitta säger att hon inte tycker att hon har någon framtid. Hon beskriver att hon erbjuds lösningar för drogmissbrukare men hon vill ha normala lösningar som tidigare i sitt liv. Hennes skuld är så hög att man kan fråga sig om skuldsanering¹¹ skulle vara en möjlighet att få ett bättre liv ut ekonomisk synvinkel. Birgitta har bott fem, sex eller sju år i en tillfällig bostad och däremellan ute. Hon skulle vilja ha och behöver en lägenhet. Birgitta önskar bo i en liten etta med ett förstahandskontrakt eller i ett hus på landet.

Carl ser ganska dystert på sin framtid. Det är hans egna ord. Han skulle vilja ha och behöva en bostad. Carl skulle vilja arbeta några timmar om dagen. I fängelset har han städad och tyckte om att arbeta några timmar om dagen. Han vill bo i lägenhet i samma område som han gjorde då han växte upp. Carl tror att socialförvaltningen måste hjälpa till för att han ska få en lägenhet igen. Personen som handhar frågan är sjuk och han går och undrar om han ska byta handläggare för han är övertygad om att de ska hjälpa till. Carl har bott i lägenhet tidigare och vet att han klarar det. Han funderar över om det inte vore bättre att gå tillbaka till fängelset i stället för att ha den livssituationen som han har idag där han inte har någonstans att ta vägen. Carl är förtidspensionär och har rätt till bostadstillägg. Carl tycker inte att han kan vänta längre. Det är tre år eller längre tid som Carl har saknat bostad.

Daniella säger att framtiden har jag bakom mig tyvärr. Hon vill bo i ett hus på landet med djur omkring sig. Daniella fick förtidspension förra året på grund av hjärtfel. Daniella hyser ett visst hopp om att kunna finna ett hus på landet någon gång. Hon bor bra med ett vackert läge men har det trångt och saknar nog kaffebryggaren. Det skulle vara bra om de tog bort besöksförbudet där hon bor. Det kanske t.o.m. dyker upp en varaktig lösning av normalt slag som hon önskar sig. En sak som kunde vara bra att ta reda på är om summan som erhålls i förtids-

¹¹ SFS 1994: 344, Skuldsaneringslagen, var god se vidare bilaga VII.

pension verkligen stämmer eftersom Daniella arbetat i så många år. Hennes framtid kanske skulle kunna bli ljusare med en högre summa i förtidspension.

Erland tror inte att han har någonstans att bo om tio år heller. Han kommer att göra samma saker som nu, säger han. Erland skulle vilja bo på landet i ett hus eller i en by som påminner i byggstil om Christiania. Erland vill ha grannar på lite längre avstånd. Han vill komma bort från myndigheter. Erland har bott utomhus sedan -99. Någon gång per månad besöker han ett härbärke.

Fredrik vet inte hur framtiden kommer att bli. Han säger att ”han tar dagen som den kommer idag fattig i morgon rik. Så är det när man spelar”. Fredrik säger vidare att ”pengarna styr allt. Hela samhället styrs av pengar”. Fredrik skulle vilja bo i hyreslägenhet med eget förstahandskontrakt och då i en etta så att det inte blir för mycket att städa. Fredrik har levt utan bostad länge. Han har suttit i fängelse några gånger och har inte erhållit lägenhet via socialförvaltningen eller ändå. Fredrik saknar egna medel att köpa en lägenhet för och omfattas av Socialtjänstlagens möjlighet till bostad med försörjningsstöd.



Lomma campingplats
Källa:
<http://www.camping.se>
Se Internetkällor.

Gustav säger ”Jag tar en dag i sänder. Bostad i dag är lika med sex månaders behandlings hem och alltså är det inte läge för det”. Gustav har träffat en kvinna som eventuellt vill anställa honom som hantverkare, då hon ska rusta ett hus på landet. Gustav är en duktig hantverkare. Han är van att vid att hans planer grusas. Han säger att ”har vandrat runt i den här staden och blivit utslängd”, överallt och han tar då en dag i taget, eftersom han inte kan räkna med att morgondagen blir, vad han förutser. Gustav har bott utomhus i fem år och har varit allvarlig sjuk. Han skulle helst vilja bo i ett fristående hus på landet och det brådskar med en bostad.

Håkan ser ”mörkt på sin framtid. Det är så tungt vet du. För många år sedan var jag en väldigt sympatisk person. Jag var aldrig arg på någon. Idag är jag en skitstövel. Jag tar inget för att blåsa människor rakt av”. Håkan berättar då jag stängt bandspelaren att han gett sig på några personer som lurat honom.



Skånelånga
Källa:
www.skanskagardar.se

Han säger att han inte har problem mer med människor som lurar honom eller sätter sig på honom, men att han är ledsen över det som skett. Håkan berättar vidare att personal på det härbärke han besöker ber honom i en tyst förväntan att säga ifrån då bråk uppstår, vilket han brukar göra. Det är väl egentligen inte min sak säger han lite uppgivet. Han vill gärna bo i husvagn för han har konstaterat för länge sedan att någon lägenhet inte är möjlig för honom. Håkan säger att om han skulle vilja ändra på något i sitt liv skulle han ändra på att han började knarka. Idag klarar han inte att sluta för då klarar han inte att leva sitt liv. På längre sikt har han tankar på att sluta och han har hållit sig skuldfri för att kunna köpa eller hyra en lägenhet så småningom. Håkan har bott i husvagn i 25 år till och från. Jag undrade i efterhand om han skulle tacka ja till en lägenhet om han fick ett erbjudande. Ibland kan det vara så att ens mänskliga rättigheter naggas i kanten. Att jaga bort någon från ett ställe där ingen annan vill bo där denne får finna sig i dagliga kontroller. Varför inte ge Håkan ett alternativ? Var ska han bo istället? Här eftersöks en skyldighet från kommunens och svenska statens sida att avhålla sig ifrån att göra en person till någon som inte ens kan sätta sig och vila. Den som kör iväg någon utan bostad torde ha en skyldighet att anvisa en annan plats. Håkan säger att polisen behövs för annars blir det kaos. Var finns tvåvägskommunikationen med ömsesidig respekt?



Västra hamnen
www.arkitekt.se/s8737
 Studeum
 Foto: Pierre Mens
 Se Internetkällor.

Ingmar säger att ”domaren dömer”. Ingmar grät lite i början av intervjun, då han beskrev att han kände sig övergiven utan någon fast punkt i tillvaron. Ingmar skulle vilja bo i hus. Huset ska vara fristående och han kan bjuda de kompisar det har visat sig att han kan lita på. Ingmar har bott i hus tidigare så han vet vad han talar om. Ingmar tror att de problem eller hinder som kan tänkas gå löses genom att han och andra tänker positivt. Med en förtidspension har Ingmar rätt till bostadstillägg som brukar täcka en stor del av en rimlig hyra. Skulden hos kronofogde måste lösas om han ska kunna få ett eget kontrakt liksom (förmodligen) Socialförvaltningen måste gå in som garant. Ingmar har ingen nära anhörig med god ekonomi som kan gå in som borgensman. Ett förslag kan ju vara att flera personer som passar ihop bor i ett hus med flera lägenheter i. Det händer att ett litet fristående hus på en större äga hyrs ut. Ingmar har bott ute i minst tio år och borde kunna få en fin passande bostad då kanske situationen vänder.

Johanna svarar så här: ”Jag har ingen framtid. Vi kommer att dö hemlösa. Vi är inte välkomna in i samhället”. Hon ber mig framföra till den politiker som sa att kvinnor har det lättare än män för de kan alltid försörja sig genom att gå på gatan och sälja sin kropp om inget annat var möjligt att det är det inte alla som vill eller ens kan. Det är många som tycker att det är förnedrande att göra så. Johanna vill bo i lägenhet med sin man och föra ett normalt liv på en liten ort utanför Malmö, men en lägenhet i Slottsstaden är också ett tänkbart alternativ för henne. Hon har tidigare bott i lägenhet under en längre tid och vet att hon klarar av det. De problem som uppstår ska lösas på vanligt sätt. Ett mål ska komma upp i domstol om en tidigare misshandel. Joanna har väntat länge på det och på ett eventuellt skadestånd.

Hon vill vidare att hennes kapacitet tas tillvara på arbetsmarknaden, så att hon kan försörja sig själv. Johanna har bott utomhus eller utan eget kontrakt med torftiga lösningar i åtta år. Johanna säger att hon är duktig, varför inte pröva att ordna ett arbete utan att stöta ut henne och en bostad. Vid utvärderingen av Hannover projektet sades att vi inte sviker i en krissituation men låter hyresgästerna vara ifred helt annars. Erland svarade på frågan om han trodde det skulle uppstå problem och hur de skulle kunna lösas att naturligtvis uppstår det problem, varför skulle det inte göra det? Problem har alla dessa får lösas efterhand. Erland hade önskemålet att bo i fristående hus.

Från det ovan beskrivna *projektet i Hannover* redovisades att det kan gå bra för hemlösa att hyra egna lägenheter.

Åtta av de tio personer som intervjuades om framtid såg mörkt på sin framtid, med små möjligheter att påverka sin bostadssituation. Vissa har ett precist önskemål om var de skulle vilja bo och hur det ska se ut. För vissa är läget viktigt. Några personer säger att det inte spelar någon roll. Får de en etta någonstans är de nöjda. Flera tror inte att de någonsin kommer in en bostad igen. Flera intervjupersoner uttalar tydligt att andra människor inte vill ha med dem att göra. En person eller ett par räknar med att det går att ordna bostadsfrågan på sikt sedan skulderna är betalda säger Adam. En person är noga med att hålla sig skuldfri om det kan leda till ett kontrakt med tiden. Möjligheten att kunna påverka sin situation var starkt beskuren, enligt vad som framkom av intervjuerna. Intervjupersonerna verkar ibland ha ett önskemål om bostadens utformning, utifrån hur de tidigare har bott och vad de förknippar hemmet med.

5.4. Stigma & Bostadsfrågan – Några funderingar

Stigman beskrivs av Goffman som ”en djupt misskrediterande egenskap” där fokus är riktat mot relationen som bildas, d.v.s. en egenskap som människor kan ”diskriminera” en annan människa för medvetet eller mer oavsiktligt. Gustav som bor i en presenning har flyttat ett antal gånger och säger så här:

Alla vill att vi ska ha någonstans att bo, men ingen vill ha oss som grannar.

Göteborgstidningen hade 2003-05-30 en artikel om Göteborgs kommuns bostäder där planerna för bostadslösningar för ”missbrukare och hemlösa” spricker, för att grannarna protesterar. GT: s lista var lång varav ett projekt är medtaget här:



2003-09-29

Här är listan på kommunens misslyckade satsning på hem för missbrukare och hemlösa:

BACKA:

Aröds industriväg.

Nästan 2 000 grannar har protesterat.

Boendet har minskats från planerade 48 till 12 platser.

Bygglov godkänt i byggnadsnämnden 10 juni. Överklagat till

länsstyrelsen, som godkänt kommunens beslut.

Överklagat till länsrätten. Kommer att överklagas till

kammarrätten.

Backavägen.

(...)

.

Källa: GT, Mats

Wångersjö, <http://expressen.se/index.jsp?a=66176>.

Fredrik kallar sig ”en annorlunda narkoman”. ”Jag är hemlös. Jag går och spelar golf och jag brukar sitta här och fiska på sommaren och ut och grilla”. Han konstaterar att han aldrig har

stört sina grannar och sedan att ”bekymren är dom som bor där redan för dom kan inte acceptera människor som dom är”. ”Jag har aldrig stört mina grannar men du vet bara för att man ser annorlunda ut tror dom att man inte är trevlig”.

Intervjuare: Tycker du att du ser annorlunda ut?

Intervjuperson: Jag, nej men dom tycker det, människorna ju.

En reflexion jag gjorde var att jag inte en enda gång tänkt att han såg annorlunda ut. Indelningen i jag och dom kan beskriva en känsla av utanförskap, där personen inte längre upplever att han hör till refererande till Goffmans teori om stigma. Mannen tycker att han ser annorlunda ut, vilket är en subjektiv skattning. En person kan införliva stigmatiseringen med sin självuppfattning. Det kan med hänsyn till denna process vara väsentligt att innefatta Fredrik i samhällets olika grupper, genom att ordna en normal bostadslösning. Ett sätt att bana väg kan vara att arbeta med attityderna i ett bostadsområde, då det beslutats att personerna ska flytta in under förutsättning att personerna själva känner till saken och önskar det.

5.5. Makt

Kontroll och maktlöshet:

Det finns många exempel i intervjuerna på makt, kontroll och maktlöshet varav några lyfts fram. Sex av intervjupersonerna har suttit mer än en gång i fängelse för t.ex. stöld och narkotikabrott. Fångvårdens tillväxt i Sverige mellan åren 1983 och 1997 var 18 % d.v.s. 4 422 personer 1983 och 5 221 personer 1997. Tillväxten i Nederländerna under samma period var 240 % och i Danmark 6 %. En person Adam har utländsk härkomst. Mannen identifierar sig med invandrare och kallar sig invandrare själv. Han berättar att han blev omhändertagen av polis i sex timmar för att han skrattat för mycket och varit glad i sitt kompisgäng utomhus. ”Jag hade bara druckit läsk.” (...) ”Folk brukar kalla mig skrattmåss”. Adam säger att polisen trodde att han var full. ”Jag litar inte på polisen, säger han. De respekterar inte reglerna själva”.

I New York redovisar Wacquant att poliskåren har växt markant på åttiotalet och antalet brottslingar har ökat. Mindre förseelser kanske leder till brottsrubricering i ökad utsträckning. Vissa människor tas om hand och utsätts i kontroll i onödan liksom tendensen beskrivs i New York. Adam är invandrare. Den situation han beskriver innebär hög kontroll och dessutom i onödan. Det finns vidare en överrepresentation av



KARTONG.
Toni Johansen,
USA/Danmark: "Jag kan stå
ut med det i en eller två
nätter – kanske inte hela livet".
Utställning, angående
hemlöshet, Köpenhamn, 2005
Foto: PETER ANDERSSON

utländska fångar i Sverige liksom det gör i EU samt i USA. Beträffande personer som inte har någonstans att bo är finska män överrepresenterade i Sverige enligt Socialstyrelsens redogörelse.

Birgitta bor på ett härbärke till och från sedan lång tid. Kontrollen är mycket hård. Det är kamerabevakning på vägen upp till entrén. Det kan komma in två anställda personer utan förvarning och gå igenom alla ägodelar och väskan på ett noggrant sätt medan Birgitta får titta på. De använder egen nyckel då de låser upp. Ett toalettbesök får inte ta alltför lång tid, för då kommer de in på toaletten för att titta vad hon gör. Ibland har de anställda och Birgitta olika uppfattning om vad som ska råda. Det händer att Birgitta luftar sin stämma och säger vad hon tycker och tänker i frågan. Hon tillsägs då att gå ut på promenad en timme. Birgitta som är ungefär 40 år kallar det straffimme. Det är relativt vanligt att hon blir avstängd från härbärgen i fjorton dagar. Hon kan då vända sig till ett annat härbärke. Det förekommer att hon avstängs från båda ställena samtidigt.

Att ta emot besök är inte tillåtet vid härbärgen. Birgitta har en partner. Hennes sexuella liv är styrt mot avhållsamhet i hemmet genom besöksförbud. Birgitta förlorade sin lägenhet i samband med att hon förlorade sitt arbete och inte kunde betala hyran. Socialförvaltningen betalade inte heller och hon drog på sig en hög skuld. Birgitta uppger existensminimum som ekonomiskt utrymme. Skulden är alltför hög för att hon ska kunna betala den under sin återstående livstid om inget oförutsett inträffar. Man kan säga att Birgitta är hårt kontrollerad även beträffande ekonomin. Maslows behovstrappa kan tillämpas här. Med utgångspunkt från att fysiska behov är tillfredställda behöver även andra livsrum tillfredställas. En kvinna i fyrtioårsåldern kan ha rätt till en god relation d.v.s. en där ett sexliv ingår. Andra delar i trappan rör trygghet, gemenskap och uppskattning för att upp nå ett självförverkligande eller en harmonisk tillvaro. Härbärgespersonalen och Socialförvaltningen utövar makt över Birgittas liv. Maktlösheten rör att "många rum" eller livsytor är kontrollerade. Hennes kropp tankesätt, regelsystem och tid kontrolleras liksom hennes ekonomi och då uppstår inte något självförverkligande. Om Birgitta hade haft egna legala medel i tillräcklig omfattning hade hon kanske kunnat hyra eller äga en lägenhet och sluppit den här rävsaxen.

Angående frågan vad hon tycker om polisen, om hon har fått den hjälp hon behöver, svarar Joanna så här: "Piketen är värst. De ger en fem minuter och sen röjer de spår i varje buske".

Det hände då Joanna bodde i arbetarboden där paret trivdes. Anvisningar om plats att bo på istället saknades. I regel har hon inte problem med polisen säger Joanna vidare.

Håkan svarar så här på ovanstående fråga:

Ja de stoppade min cykel och cykelkärra liksom och det rullade ut fyra biffar, hö, hö och går fram emot en och du fattar man känner sig så liten, så börjar de ta i en. Det är inget normalt de sysslar med. Det är för sin egen njutnings skull vet du. De håller på att terra en. De kan stoppa en flera gånger om dagen och kolla samma kärra. (...) En del fattar inte hur olagliga de är.

Husvagnsläger
Foto av Lars Epstein
<http://www.dn.se/DNet/>
Se vidare internetkälla



Fredrik bodde på ett ställe och berättar följande:

Och så kom polisen och sa att jag skulle bort därifrån. Du har tio minuter på dig att ta bort det viktigaste sa dom. Sen så slänger vi det och då menar jag det. Ok då, sa jag och sen tog jag tändvätska och tände på skiten och sedan kom polisen. Vad gör du sa han. Ja nu får allt plats i en skokartong sa jag. Vi behöver ingen lastbil också.

Makt har olika aspekter och en motsats till makt är maktlöshet. Intervjupersonerna beskriver i förhållande till bostadsfrågan mer ett tillstånd av maktlöshet än makt. De vill räknas precis som andra människor. Samtliga intervjupersoner vill bo inomhus med fasta villkor varav vissa i lägenhet och vissa i hus. Då frågan ställdes hur personer skulle vilja bo, visade det sig att personerna har en mycket tydlig uppfattning i bostadsfrågan, samtidigt som personerna bor på bänkar eller under en presenning.



I uppsatsen har det tolkats som att personlig makt i frågan

saknas. En genomgång av intervjupersonernas ekonomi

gjordes och i regel är inkomsten mycket låg. En kvinna, som

uppger existensminimum¹², har kronofogdeskulder, som dessutom kan blockera möjligheterna till upprättande av ett eget hyreskontrakt. Någon möjlighet att äga ett eget hus finns inte. Marx menar att det handlar om kapital där det finns en skillnad mellan den som har kapital och därmed äger saker och den som inte äger något. I ett samhälle är det viktigt att balansera och jämna ut orättvisorna så att inte konflikter uppstår. Ett samhälle fungerar bäst om alla gör sitt

PARKBÄNK.
Guo Hong Jun, Kina: "Det går – i fem sekunder. Hårt, riktigt hårt."
Källa: Utställning, angående hemlöshet, Köpenhamn, 2005
Foto: PETER ANDERSSON

och är nöjda. Tilly talar om en beständig ojämlikhet. Han satte ihop motsatspar som kvinna - man, medborgare- utlänning o.s.v. där skillnader finns även beträffande klasstillhörighet. Tilly menar att ojämlikheten uppstår i denna gränsdragning. Kan ordet hemlös – (där motsatsen är bostadsinnehavare) ha en stämplande effekt, så att den personen svårt att få lägenhet fortsättningsvis med den benämningen/indelningen? ”Det svenska folkhemmet” kan eventuellt dela upp människor i husägare och hemlösa, där skillnaden emellan dem blir tydlig. En välbärgad person kunde ha köpt ett hus eller lägenhet. Då socialtjänsten tar vid i bostadsfrågan händer ingenting enligt vad som uppges i intervjuerna. Det verkar inte som om socialsekreteraren har den reella makten för då (kanhända) skulle frågan ha löst sig snabbare. Bourdieu skriver om censur som något som förekommer och vidare om rätten att tala kan vara förknippat med ett visst mandat eller förtroende (Bourdieu 1997). Det kan vara svårt för en obemedlad att få gehör för sin talan, utifrån vad som framkom i intervjuerna. Några av personerna är gymnasieutbildade eller yrkesutbildade. Ett överklagningsförfarande kan kräva en högre skolning, som kan vara kostsam. Gustav säger att en bostad är lika med ett sexmånaders behandlingskontrakt och det var inte aktuellt. Frågan är om socialtjänstlagens paragraf (Sol 5:9) för missbrukare är avsedd att användas så. Det verkar mer troligt att socialtjänstlagen avser att kommunerna ska ordna bostäder med permanenta villkor d.v.s. längre tid än sex månader för den som inte kan ordna saken själv och saknar medel för det. Inte heller är det tänkt att den använder droger ska bo ute eftersom alla medborgare har rätt till en bostad. Intervjupersonerna tog upp i vissa fall att de var mycket trötta på kontroll och övervakning av samhällets representanter, där ibland rena övergrepp beskrivs. En trygg punkt i form av ett eget hem kan underlätta vilket ligger i linje med Maslows behovstrappa angående fysiska behov, trygghet och gemenskap. I gruppen har man inte fått respons på sina krav om en bostad på den vanliga bostadsmarknaden. Intresset för att komma till intervjuerna är stort. Det är alltså inte deras vilja det är fel på. I inledningen redogjordes för FN:s stadgar, lagstiftarens intentioner liksom Statens offentliga utredningars och Socialstyrelsens vilja att undersöka och i

¹² Angående existensminimums storlek, var god se bilaga V.

förlängningen göra något åt saken. Kostnaden för egna bostäder är sannolikt åtskilliga tusenlappar lägre per månad jämfört med kostnaden för ett härbärge varje natt. Flera av intervjupersonerna klagar över en alltför hög samhällskontroll. Finns en vilja till denna kontroll från myndigheter i onödan som intervjupersonerna antyder och bor personerna på härbärgen endast enstaka nätter så att kostnaden blir mycket låg jämfört med vad försörjningsstödet skulle bekosta för en vanlig bostad? Är människor orimligt rädda för vad hemlösa människor kan ställa till med ute i bostadsområdena som tidningen GT indikerar? Kanske andra människor tror i onödan att gruppen ställer till bråk?



Nybygge, Vellinge
Källa:
<http://www.arkitekt.se/s8737>
Se Internetkällor.

Kan det finnas en omvänd sida med lugn och ro i bostadsområdet på grund av ökat (be) skydd som inte alla människor har tänkt på?

6. Diskussion

Följande frågeställningar ställdes i början av uppsatsen;

Hur skulle hemlösa och bostadslösa personer vilja bo?

I vilken sorts bostad vill de bo och var ska den vara belägen?

Hur ser hemlösa och bostadslösa personer på sin situation?

Vilka hinder kan uppstå vid ett permanent bostadsalternativ

Hur kan dessa eventuella hinder förebyggas och lösas?

Hur ser personen på sin framtid?

Intervjuer har skett med tio personer som har löst sin bosituation på tio olika sätt där några lösningar har varit snarlika. De vill alla bo i lägenheter eller hus i staden eller på landet som ”vanligt folk” gör. Några problem kommer inte att uppstå mer än det gör för vem som helst ibland. Några tar upp att i så fall är det grannarna klagat och de som säger så vill bo i fristående hus. Bostadslösningarna har återgetts i form av bilder i marginalen. I vissa fall har personerna en strävan efter att få bo i samma område som där de växte upp. Andra har inte tänkt så.

Några personer flyttade hemifrån tidigt vid 12, 14, 15 års ålder och en person flyttade ännu tidigare. En del personer beskrev att de blev utsparkade hemifrån. Riskerar en person som sparkas ut vid tidig ålder att bli hemlös i sitt liv oftare än normalbefolkningen, som Sjöblom antyder i sin avhandling *På väg ut*. Det är minst fyra av tio personer i denna grupp som flyttat hemifrån tidigt mer eller mindre ofrivilligt. Några personer har tillbringat många år på institutioner såsom fängelse, mentalsjukhus, ungdomsvårdsskola och andra har aldrig varit där. De två som har varit lång tid i fängelset eller vid många korta tillfällen har inte tak över huvudet idag mer än enstaka nätter. En person som dels suttit i fängelse och på mentalsjukhus kan ha svårt att skaffa en lägenhet själv. Här torde samhället hjälpa till och våga ta steget till en normal bostad. Att sätta människor i fängelse för mindre förseelser tål att tänka på om det leder till att en till person bor ute som Wacquant antyder. Intervjupersonen Gustav tog upp som viktig punkt att det är viktigt att tänka på att lägenhetsfrågan är löst innan personen lämnar fängelset. Han ville framföra det för att de personerna lätt hamnar i en så gott som olöslig situation annars. De flesta intervjupersonerna men inte alla kommer från Malmötrakten eller Skåne. Några personer har bott på landet tidigare som barn eller senare. Av gruppens intervjupersoner verkade det som de flesta tyckte om att vara på landet och uppskattade fina miljöer. En person som bott länge på institution och som saknar erfarenhet av att ha bott i hus på landet vill gärna bo i en enkel etta i en förort till Malmö. En del av intervjupersonerna tycker om att bo centralt. Intervjupersonerna ser mörkt på sin situation och på framtid beträffande bostadsfrågan. De beskriver sammantaget en maktlöshet då de inte kan förändra sin bostadssituation själv. De lösningar de får föreslagna från samhällets sida ligger inte i linje med vad de själva vill. Beträffande hinder verkar dessa ut att handla om ekonomin till stor del. Någon eller några har en alltför stor skuld för att den ska kunna återbetalas under en livstid att lösa om inte något oförutsett inträffar. En jurist skulle kanske kunna ge goda råd liksom konsumentverket beträffande skuldsanering. Ett första steg kan vara att ta kontakt med socialsekreteraren. Ett annat hinder kan utgöras av grannar som klagat. Bertil beskriver det som om andra tycker att han är annorlunda. Beträffande intervjupersonerna torde det vara så att har inte saken ordnat sig på fem eller tio år behövs kommunens hjälp i nuläget. I intervjupersonernas potential ingår ett stort hantverkskunnande som kunde väga upp resurssvagheten något och som en bostadsplanerare rimligen kunde ta tillvara på liksom att intervjupersonerna vill arbeta. Att ge ett ultimatum om drogfrihet där alternativet är att personen i annat fall bor ute håller knappast i en laglighetsprövning utifrån FN stadgar om de mänskliga rättigheterna och socialtjänstlagen. Intervjupersonerna har bott ute i tio år eller mer

som längst och i bedömningen måste vägas in hur länge personen klarar att behålla sig vid liv. Intervjupersonerna ville samtliga bo inomhus på ett permanent normalt sätt. De värdesätter relationer som möjliggörs lättare i egen bostad. En person som var extra tydlig med att han ville ha rätt att ha besök men att han måste bjuda in vänner som han vet att han kan lita på. Flertalet av intervjupersoner värdesätter en eller fler av faktorerna vacker miljö, bostadens beskaffenhet samt geografiskt läge. Några egentliga hinder för att bereda människor egna bostäder eller hus finns inte. En reflexion är att egna lägenheter som i Hannoverprojektet skulle kunna provas även i Sverige under förutsättning att personerna tillfrågas.

7. Slutord

Att ställa frågan hur skulle du vilja bo kan vara ett sätt att söka gå förbi eventuell maktlöshet en persons liv. I mitt arbete märkte jag tidigare att den som själv finner en lösning och blir stödd i den lösningen kommer att jobba på den själv. Det finns en bild av en koja under det historiska perspektivet. Det är en rekonstruktion från stenåldern. En reflektion är att på den tiden bodde människor förmodligen på en given boplats, där ingen kom och krävde att de skulle riva sin koja eller sitt hus med jämna mellanrum om inte krig uppstod eller plundring. Var har de sju personerna sin boplats? Vad innebär det i längden att ha en bostad där relationer inte kan knytas på grund av besöksförbud och där kokmöjligheter saknas. Med bildernas hjälp kan skillnader i villkor mellan den som är mindre bemedlad och den som har god ekonomi tydligt ses, men även att det kan ha betydelse hur det ser ut där man bor. Att vända sig till massmedia i den mån den fattiges situation beaktas kan vara ett alternativ för att få sin situation klargjord och känd i syfte att få en förändring tillstånd. Det finns en föreställning som jag har hört då och runt den här gruppen och det är påståenden om att de inte skulle klara att bo inne eller i en lägenhet. Det har de alla gjort under lång tid och det är kanske mer som Peter säger att personen vänjer sig snabbt och lägger bort gamla vanor. I en krissituation kanske det behövs att någon reder upp saken i samförstånd liksom man kan gå före i ett bostadsområde och slå hål på myter och fördomar som bildas. Det kan ju hända att det blir extra lugnt för grannarna i området om inte alltför många i gruppen bor på samma ställe utan att integrering sker. Till sist en fundering som framkom angående en person, som har suttit i fängelse för mindre brott och ansåg efter hand att avsaknaden av bostad var en sorts extra straff som lades på honom för det han hade gjort. Straffet var avtjänat och alltså skulle inte läggas honom till last. Hur många av de som bor ute är straffade? Det behövs sannolikt mer forskning runt dessa mekanismer och vad man kan göra åt det. I uppsatsen

antys vidare rättvisa villkor i enlighet med socialtjänstlagens anda. Det råder än så länge rättvisa villkor endast i teorin och vad som behövs är omsättandet av teori till praktik så att lösningarna kan realiseras.

LITTERATUR

- Bourdieu Pierre, 1997, *Kultur och kritik*, Bokförlaget Daidalos AB, Lund.
- Douglas Mary, 1966, *Renhet och fara*, Bokförlaget Nya Doxa, Nora.
- Giddens Anthony, 1998, *Sociologi*, Studentlitteratur, Lund.
- Goffman Erving, 1963, *Stigma*, Penguin Books, London.
- Järvinen Margaretha, Tigerstedt Christoffer red., 1992, *Hemlöshet i Norden*, NAD 22, Helsingfors.
- Järvinen Margaretha, 1998, *Det dårliges selskab*, Socpol, Köpenhamn.
- Järvinen Margaretha, 2003, *At skabe en klient*, Hans Reizel, Köpenhamn.
- Kvale Steinar, 1997, *Den kvalitativa forskningsintervjun*, Studentlitteratur, Lund.
- Rosengren Anette, 2003, *Mellan ilska och hopp*, Carlssons bokförlag, Stockholm.
- SFS 1993: 387, 1994, *Lagen om stöd och service för vissa funktionshindrade*, Svensk författningssamling, Norstedts tryckeri, Stockholm.
- SFS 1994: 334, 1995, *Skuldsaneringslagen*, Svensk författningssamling, Norstedts tryckeri, Stockholm.
- SFS 2001: 453, 2002, *Socialtjänstlagen*, Svensk författningssamling, Elanders botab, Stockholm.
- Sjöblom Yvonne, 2002, *På väg ut*, Avhandling, Stockholms universitet, Rapport i socialt arbete 103.
- SOU 2000:14. *Adressat okänd*. Delbetänkande av kommittén för hemlösa.
- SOU 2001:95. *Att motverka hemlöshet. En sammanhållen strategi för samhället*. Slutbetänkande av kommittén för hemlösa.
- Socialstyrelsen. *Hemlösa i Sverige 1999*. Vilka är de och vilken hjälp får de? 2000:1.
- Svensson Bengt, 1996, *Pundare, jonkare och andra*, Carlssons förlag, Stockholm.
- Swärd Hans, 1998, *Hemlöshet*, Studentlitteratur, Lund.
- Tilly Charles, 2000, *Beständig ojämlikhet*, Arkiv, Lund.
- Thörn Catharina, 2004, *Kvinnans plats (er)*, Grafiska punkten, Växjö.
- Wacquant Loïc, 2004, *Fattigdomens fångelser*, Brutus Östlings Bokförlag Symposion, Eslöv.

Internetkällor/Övriga källor

- Bor i presentning, Foto: Ingun A.Mæhlum, <http://images.google.com/images?ie=ISO-8859-1&hl=no&lr=&q=boripresenning>, ur Dagbladet, <http://www.dagbladet.no/>, hämtad 2005- 05.
- Drottningtorget, <http://www.idmessage.se/id/malmotorg2>, hämtad 2005- 05.
- Existensminimum, <http://www.blinfo.se/facts/skatteguide2005.pdf>, s. 17, hämtad 2005-05-20.
- FN stadgar artikel 25, <http://www.unhchr.ch/udhr/lang/swd.htm> hämtad 2005- 05- 29.
- Göteborgstidningen, Artikel, *Kommunens misslyckade satsning på hem för hemlösa och missbrukare*, ur GT, <http://expressen.se/index.jsp?a=66176>, hämtad 2005- 05- 30.
- Husvagnsläger. Foto av Lars Epstein, Dagens Nyheter, 2004- 11- 04, <http://www.dn.se/DNet/jsp/polopoly.jsp?d=1298&a=339883>, hämtad 2005- 05.
- Lomma campingplats, Camping i Sverige, http://www.camping.se/product.asp?dv_cpl=on&icp=scr2/cpl&PR=48_270_1&dv_id=48_270_1&dv_CPLdbo=48&dv_CPLcust=270&dv_CPLprod=1&sp=SE&dv_Forsidan=on, hämtad 2005-05.
- Maslows behovskurva, <http://www.hisvux.se/midander/trappa.html>, hämtad 2005- 05- 07.
- Nybygge, Vellinge, Foto: Sveriges arkitekter <http://www.arkitekt.se/s8737> hämtad 2005- 05.
- Parkeringhus, <http://www.rinkebyarkivet.nu>, hämtad 2005- 05. Foto: Marika Lundin.
- Projekt, Västra hamnen, Malmö, NCC Boende, <http://www2.bostad.ncc.se/pof/nccbostad/projekt/projekt3.pof?kundid=5841&sida=11074>, hämtad 2005- 06.
- Skånelänga, <http://www.skanskagardar.org/skane02.htm>, hämtad 2005- 05.
- Slottsstaden, Malmö, Foto: AC Arkitekt Axel Carlsson AB, <http://www.ark-ac.se/fasad.htm>
- Socialstyrelsens författningssamling, Socialstyrelsens allmänna råd 2003:5(S), http://www.sos.se/sosfs/2003_5/2003_5.htm, hämtad 2005-05.
- Socialstyrelsens meddelandeblad 2005, Riksnormen för försörjningsstöd <http://www.sos.se> sökord: försörjningstöd 2005
- Stenålderbostad, Foto: Sinikka Susi. <http://www.koti.mbnet.fi/sinisusi/sotajarauha/muinaisuus-r.htm> Hämtad 2005-05.
- Stora Hyttnäs i Sundborn, Foto: Per Eriksson/ SCANPIX, http://www.ne.se/jsp/search/show_section.jsp?i_art_id=NT6229&i_word=Stora%20hytt%e4s&i_h_text=1&i_rphr=stora%20hytt%e4s, hämtad 2005-05.
- Studeum, Västra hamnen, <http://www.arkitekt.se/s8737>, hämtad 2005- 05.
- Västerbybacke, <http://www.rinkebyarkivet.nu>. Foto: Marika Lundin, hämtad 2005- 06.

Foto

Peter Andersson, *Kartong*, Köpenhamn

Peter Andersson, *Parkbänk*, Köpenhamn

Sökmotorer

<http://www.eniro.se>

<http://www.google.se>

<http://www.msn.se>

<http://www.susning.nu>



Slottstaden, Malmö
AC, Arkitekt Axel Carlsson AB
<http://www.ark-ac.se/fasad.htm>
Se internetkälla.

Bilaga I

Lunds universitet
Socialhögskolan

2005-05-28

Samtycke

Inom ramen för Socialhögskolans D-kurs ska jag under våren 2005 skriva en uppsats om människor som bor utomhus. Jag avser att intervjua ett antal människor om hur de skulle vilja bo. Jag har även för avsikt att tala med några ansvariga för bostadsfrågor i Malmö som politiker och bostadssamordnare. Eventuellt kommer det i uppsatsen i jämförande syfte finnas med en redogörelse om ett par befintliga projekt där hemlösa människor med gott resultat fått bosätta sig i vanliga bostadsområden.

Intervjuer planeras med 8-10 personer såväl män som kvinnor som bor ute. Avsikten med intervjuerna är att ta reda på om de personer jag frågar; Är nöjda med sina bostadsvillkor? Hur de skulle vilja bo? Av vilket eller vilka skäl en person "väljer" att bo ute? Min förhoppning är att samla mer kunskap i frågan där de tillfrågades erfarenhet och åsikter kan spridas till fler människor.

Svaren kommer att samlas ihop till teman där den enskildas svar utgör ett av flera personers. Dina svar kommer att behandlas konfidentiellt där din identitet inte kommer att röjas. Jag vill gärna anteckna under intervjuernas gång för att svaren ska bli korrekt uppfattade. Du får gärna läsa igenom vad jag skrivit innan intervjuerna avslutas.

Intervjuerna är tänkta att ta en timme utifrån några givna frågor. Inom ramen för dessa är det tänkt att du ska kunna tala fritt. Utgångspunkten för intervjuerna är att du ser att dina intervjusvar kan vara viktiga för dig och/ eller för andra människor i någon bemärkelse. Din medverkan är frivillig och du kan när som helst avbryta din medverkan. Då avslutas intervjun och dina svar kommer inte med. Du kan även kontakta mig en tid i efterhand om du skulle ångra dig. Jag nås lättast via e-mail: helen.eriksson.031@student.lu.se Min handledare heter Marcus Knutagård. Han kan vara behjälplig om ytterligare frågor uppstår. Marcus finns vid Lunds universitets socialhögskola och har telefonnummer 046- 222 93 84.

Härmed samtycker jag till intervjun.

Datum _____

Namn _____

Person

- Din ålder?
- Din nationalitet?
- Hur försörjer du dig?
- Hur ser en vanlig dag ut för dig? Vart går du? Vad gör du? Vilka ställen besöker du?

• **Boende**

- Hur har du tidigare varit bosatt? Fördelar? Nackdelar?
- Hur bor du nu? Jag menar på vilken sorts ställe du sover och förvarar dina saker?
- På vilket sätt skiljer sig härbärgesboende ifrån hur du bor nu? Är härbärgen bättre eller sämre än hur du bor nu?

Relation

- Hur ser din familjesituation ut? Med barn, föräldrar, partners?
- Finns det människor du litar på i din omgivning?
- Vad har du för uppfattning om socialtjänst, härbärgespersonal, polis. Har du fått den hjälp du behöver?

Lösningar

- Hur skulle du vilja bo om du fick välja fritt?
- Tänker du dig att dela bostad med någon eller några andra personer?
- Var skulle du vilja bo geografiskt?
- Vilka hinder kan finnas för att du skulle kunna bo som du ville och kunna stanna kvar?
- Har du några förslag hur man skulle kunna lösa eventuella hinder?

Framtid

- Finns det något du skulle vilja ändra på i ditt liv? På vilket sätt?
- Hur ser du på din framtid?
- Är det något som jag har missat att fråga om som du tycker är viktigt att lyfta fram?

Bilaga III

Socialstyrelsens författningssamling, Socialstyrelsens allmänna råd, SOSFS 2003:5(S), valda delar.

(...)

I dessa allmänna råd ges rekommendationer till stöd för bedömningen i vissa fall av den enskildes rätt till ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen (2001:453).

(...)

Boende

Skälig boendekostnad

Socialnämnden bör vid bedömningen av vad som är en skälig boendekostnad utgå från den enskildes faktiska kostnad och behov av boende. Utgångspunkten vid bedömningen av vad som är skälig boendekostnad bör vara vad en låginkomsttagare på orten normalt har möjlighet att kosta på sig. Kostnaden bör även relateras till hyresnivån hos allmännyttiga bostadsföretag eller andra större bostadsföretag på orten. Med orten bör avses den tätort där den enskilde bor eller de närmast belägna tätorterna inom kommunen.

(...)

Faktisk boendekostnad

Hyreslägenhet

Socialnämnden bör vid beräkningen av den faktiska boendekostnaden för en hyreslägenhet beakta hyran inklusive uppvärmning och obligatoriska avgifter. Om lägenheten hyrs i andra hand, bör nämnden godta den hyra som lägenhetsinnehavaren och andrahandshyresgästen har avtalat, under förutsättning att den är skälig.

Inneboende

Socialnämnden bör vid beräkningen av den faktiska boendekostnaden för en inneboende beakta vad bostadsinnehavaren och den inneboende avtalat, om kostnaden är skälig. De som lever i en hushållsgemenskap med bostadsinnehavaren bör inte räknas som inneboende.

Bostadsrätt

Socialnämnden bör vid beräkningen av den faktiska boendekostnaden för en bostadsrättslägenhet beakta månadsavgiften, uppvärmningskostnaden och räntekostnaden för lån som tagits för inköp och underhåll eller liknande av lägenheten. Nämnden bör även beakta om den enskilde har rätt till skattejämkning för räntekostnaden.

(...)

Hushållsgemenskap med bostadsinnehavaren

Socialnämnden bör vid beräkningen av den faktiska boendekostnaden beakta hur stor andel av bostaden den enskilde disponerar, om han eller hon, t.ex. ett kvarboende vuxet barn eller en förälder, lever i en hushållsgemenskap med bostadsinnehavaren utan att vara samboende. Nämnden bör vid beräkningen följa Riksförsäkringsverkets föreskrifter (RFFS 1998:9) om beräkning av boendekostnader samt Riksförsäkringsverkets allmänna råd (2001:8) om bostadsbidrag till barnfamiljer och ungdomar.

Delad bostad

Socialnämnden bör vid beräkningen av den faktiska boendekostnaden beakta kostnaden delad med antalet boende i bostaden, om flera personer delar bostad men saknar eller har begränsad hushållsgemenskap.

Andra boendeformer

Socialnämnden bör för andra boendeformer, t.ex. husvagn, båt eller hotell, beräkna den faktiska boendekostnaden efter omständigheterna i varje enskilt fall. I vissa fall kan det vara motiverat att lägga till kostnader för sådant som ingår i ett vanligt boende, t.ex. dusch och tvättmaskin. För personer som saknar permanent bostad bör kostnaden för magasinering av egna tillhörigheter under skälig tid ingå i den faktiska boendekostnaden.

Boendekostnad vid kort- och långvarigt biståndsbehov

Vid ett kortvarigt biståndsbehov bör socialnämnden i regel godta den faktiska boendekostnaden. Med kortvarigt avses en period om maximalt tre sammanhängande månader.

Om socialnämnden bedömer att behovet av ekonomiskt bistånd blir längre än tre sammanhängande månader, bör nämnden kunna pröva om den faktiska boendekostnaden är skälig. I prövningen bör, vid beaktande av en skälig levnadsnivå, hänsyn tas till att den enskilde kan byta till en billigare bostad eller på annat sätt kan sänka boendekostnaden. Nämnden bör dock undvika beslut som medför att den enskilde tvingas flytta från den tätort eller den del av kommunen där han eller hon bott under flera år. Nämnden bör även ta hänsyn till om det i individuella fall finns särskilda skäl mot byte av bostad eller bostadsområde som t.ex.

- om det finns risk för att ett byte medför negativa sociala konsekvenser,
- om en barnfamilj genom att flytta skulle tvingas bryta upp från barnomsorg, skola och socialt nätverk,
- om en ensamstående vuxen, t.ex. med funktionshinder eller sociala problem och äldre med sviktande hälsa, har ett särskilt stort behov av kontinuitet i det sociala nätverket eller den fysiska miljö som hänger samman med det nuvarande boendet,
- om bostaden är anpassad till en boendes funktionshinder, eller
- om den enskilde har begränsad möjlighet att bli godkänd som hyresgäst, t.ex. vid arbetslöshet eller betalningsanmärkning.

Häktade och personer som avtjänar en faktisk strafftid på högst sex månader bör ges ekonomiskt bistånd till den faktiska boendekostnaden under hela häktningstiden respektive strafftiden, om de annars riskerar att bli bostadslösa. Socialnämnden bör rekommendera den enskilde som avtjänar ett straff att hyra ut sin bostad i andra hand, om hyresvärden ger sitt samtycke och det är lämpligt. Om hyresvärden inte ger något sådant samtycke, kan hyresgästen begära tillstånd till uthyrningen hos hyresnämnden. Socialnämnden bör i förekommande fall ge ekonomiskt bistånd till boendekostnaden i avvaktan på hyresnämndens beslut.

Skäligt rådrum för bostadsbyte

Om socialnämnden bedömer att boendekostnaden inte är skälig, bör nämnden i regel ändå godkänna den under en övergångstid så att den enskilde ges skäligt rådrum att förändra sin boendekostnad. Med skäligt rådrum avses en tidsperiod som i regel inte understiger fyra månader från den tidpunkt då den enskilde fick information om nämndens bedömning.

Nämnden bör även godkänna den faktiska boendekostnaden så länge den enskilde aktivt medverkar till att finna ett billigare boende eller på annat sätt försöker sänka sina boendekostnader. Ovanstående bör inte tillämpas, om boendet är en särskilt dyrbar nödlösning, t.ex. boende på hotell, och nämnden kan erbjuda ett billigare alternativ med godtagbar standard i avvaktan på en permanent lösning.

- Om den enskilde efter information från socialnämnden och efter skäligt rådruv väljer att behålla ett boende med en kostnad som inte är skälig, bör ekonomiskt bistånd beräknas utifrån den boendekostnad som bedöms skälig för en låginkomsttagare på orten (jfr avsnittet ”Skälig boendekostnad” s. 6).

(...)

För att ett hushåll inte skall anses trångbott bör det, utom för ensamstående utan barn, ha sovrum utöver vardagsrum och kök eller kokvrå. Två barn bör kunna dela sovrum. Med beaktande av stigande ålder och personlig integritet, bör barn emellertid inte behöva dela sovrum. Vuxna som inte är sambor bör inte behöva dela sovrum.

Vid bedömningen av vad som är skälig boendestandard vid byte till dyrare bostad bör utgångspunkten vara vad en låginkomsttagare på orten normalt har möjlighet att kosta på sig.

Hushållsel

Socialnämnden bör i regel godta den enskildes faktiska kostnader för hushållsel, om kostnaderna är skäliga.

(...)

Hemförsäkring

Socialnämnden bör i regel godta den enskildes faktiska kostnader för hemförsäkring, om kostnaderna är skäliga.

(...)

LIVSFÖRING I ÖVRIGT ENLIGT 4 KAP. 1 § SOCIALTJÄNSTLAGEN

Om den enskilde inte själv kan tillgodose sina behov eller kan få dem tillgodosedda på annat sätt, kan den enskilde få ekonomiskt bistånd för sin livsföring i övrigt som kan avse bl.a. kostnader för

- hälso- och sjukvård,
- tandvård,
- glasögon,
- hemutrustning,
- flyttkostnader,
- spädbarnsutrustning,
- umgängesresor,
- avgifter för kommunal service, ansöknings- och förmedlingsavgifter,

- rekreation,
- begravning, och
- skulder.

Hälso- och sjukvård

Socialnämnden bör ge ekonomiskt bistånd för skäligen kostnader för hälso- och sjukvård som är medicinskt påkallad. Nämndens bedömning av vad den enskilde skall få ersättning för bör göras från den utgångspunkten att syftet med vården skall kunna uppnås.

Ekonomiskt bistånd bör omfatta kostnader för åtgärder som

- utgör sådan vård och behandling som avses i 1 § hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) och som ett landsting är skyldigt att svara för enligt 3 § samma lag, även i de fall insatserna tillhandahålls av en privat yrkesutövare som är ansluten till försäkringskassan,
- vidtas efter bedömning av hälso- och sjukvårdspersonal, och
- görs i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet.

Ekonomiskt bistånd bör även omfatta skäligen kostnader för bl.a.

- hjälpmedel och förbrukningsmaterial som förskrivits av behörig hälso- och sjukvårdspersonal,
- läkemedel som omfattas av lagen (2002:160) om läkemedelsförmåner m.m. och som förskrivits av behörig hälso- och sjukvårdspersonal,
- resor som är nödvändiga för att vården skall kunna genomföras, eller
- resor som är nödvändiga för att hämta ut förskrivna läkemedel, hjälpmedel och förbrukningsmaterial.

Hemutrustning

Socialnämnden bör ge ekonomiskt bistånd till den hemutrustning som behövs för att ett hem skall kunna fungera.

Den hemutrustning som avses skall kunna tillgodose behov som t.ex. matlagning, umgänge, sömn, förvaring, rengöring, rekreation och information via radio eller TV.

Socialnämnden bör, om det krävs för att den enskilde skall kunna bibehålla en skäligen levnadsnivå, ge ekonomiskt bistånd till

- inköp av hemutrustning som behöver bytas ut,
- underhåll av hemutrustning,
- reparation av hemutrustning, eller
- inköp av kompletterande hemutrustning (jfr avsnittet ”Spädbarnsutrustning” s. 14).

Hemutrustning vid bosättning

Socialnämnden bör ge ekonomiskt bistånd till behövlig hemutrustning vid bosättning, om det finns särskilda skäl. Sådana skäl kan t.ex. vara att

- bostaden är ett led i en rehabilitering,
- den enskilde saknar möjligheter att förbättra sin ekonomi,
- den enskilde endast kan förbättra sin ekonomi på mycket lång sikt, eller
- den enskilde har varit utsatt för brott och omgående behöver flytta till en annan bostad.

(...)

Flyttkostnader

Socialnämnden bör ge ekonomiskt bistånd till flyttkostnader, om flyttningen är nödvändig för att den enskilde skall uppnå en skälig levnadsnivå (jfr avsnittet "Byte till dyrare bostad" s. 9).

Ekonomiskt bistånd till flyttkostnader bör i regel bl.a. omfatta

- hyra av bil, inklusive försäkring,
- bensin,
- hyra av flyttlådor, och
- flytt av telefonabonnemang.

Om den enskilde på grund av sjukdom, ålder eller andra skäl inte klarar av att flytta på egen hand, bör biståndet omfatta skäliga kostnader för en flyttfirma.

(...)

Avgifter för kommunal service, ansöknings- och förmedlingsavgifter

Socialnämnden bör ge ekonomiskt bistånd till kostnader för t.ex.

(...)

- bostadsförmedling för den som saknar eller behöver byta bostad.

(...)

Skulder

Socialnämnden bör ge ekonomiskt bistånd till betalning av skulder, endast om det är enda möjligheten för den enskilde att uppnå en skälig levnadsnivå. Nämnden bör ge bistånd till skulder efter en individuell prövning och när det enligt nämndens bedömning skulle få allvarliga sociala konsekvenser för den enskilde om skulden inte betalas. Det kan t.ex. gälla skulder för boendekostnader eller hushållsel.

Socialnämnden bör ge ekonomiskt bistånd även till en skuld som uppstått under sådan tid då den enskilde inte har haft bistånd till kostnaden, men hade fått bistånd om han eller hon hade ansökt om detta. (...)

Källa: Socialstyrelsens författningssamling, Socialstyrelsens allmänna råd 2003:5(S)http://www.sos.se/sosfs/2003_5/2003_5.htm hämtad 2005-05.

Bilaga IV

RIKSNORMEN/MÅNAD - År 2005, valda delar

Personliga kostnader inom riksnormen (livsmedel, kläder, skor,, fritid/lek, hygien, barn- och ungdomsförsäkring)									
	BARN OCH UNGDOMAR							VUXNA	
	0 år	1 - 2	3	4 - 6	7 - 10	11 - 14	15 - 18	Ensamstående	Sammanboende
Utan lunch 5 dagar/ vecka	1 310	1 480	1 170	1 430	-	-	-	-	-
Alla måltider	1 440	1 640	1 330	1 630	1 840	2 120	2 400	2 590	4 720
Gemensamma hushållskostnader inom riksnormen (förbrukningsvaror, dagstidning, telefon, TV- licens)									
	1 personer	2 personer	3 personer	4 personer	5 personer	6 personer	7 personer		
	770	870	1 030	1 100	1 190	1 290	1 360		

Källa: Socialstyrelsens meddelandeblad 2005, Riksnormen för försörjningsstöd

<http://www.socialstyrelsen.se/Publicerat/2004/8593/2004-1-10.htm> uppgifterna är hämtade 2005- 05.

Bilaga V

Existensminimum - År 2005

För ensamstående 4 183 kronor per månad.
--

Källa: <http://www.blinfo.se/facts/skatteguide2005.pdf>, s. 17, hämtad 2005-05-20.

Bilaga VI

Socialstyrelsen - Stöd för rättstillämpning och handläggning av ärenden i den kommunala socialtjänsten angående hemlöshet.

Hemlöshet

”I en rapport från Socialstyrelsen (2000) definieras som hemlös en person som saknar egen bostad eller hyrd bostad och som inte bor i något stadigvarande inneboendeförhållande eller andrahandsboende samt är hänvisad till tillfälliga boendeanternativ eller är uteliggare. Det centrala är att en hemlös löst bostadsfrågan på mycket kort sikt eller inte alls. Det rör sig om en situation där den enskilde inte kan ha sina tillhörigheter på en bestämd plats och har svårt att knyta några stadigvarande sociala relationer.

Hemlöshet medför oftast en kringflackande tillvaro. Detta kan leda till större kostnader för boendet, även i de fall boendet har en låg standard t.ex. vandrarhem och husvagnsboende. Som i fallen med *Andra boendeformer* (se ovan) kan det i vissa fall vara motiverat att lägga till kostnader för nyttjandet av bekvämligheter som ingår i ett normalt boende. Den kringflackande tillvaron kan också leda till fördyrade matkostnader.

Då någon som är hemlös ansöker om bistånd är det viktigt att ta hänsyn till den sökandes förmåga att handskas med sin situation. Det är inte ovanligt att hemlösa personer har mer eller mindre allvarliga psykiska problem och därför är i behov av särskild hjälp”. (...)

Källa: <http://www.socialstyrelsen.se/NR/rdonlyres/4EDAE80C-6AF2-4CAA-8A69-3711AC366BD4/872/20031013.pdf>, under Försörjningsstöd s. 4., hämtad 2005-05-20.

Bilaga VII

Valda delar ur Skuldsaneringslagen SFS 1994: 334

1 § Med skuldsanering enligt denna lag avses sådan frivillig skuldsanering som beslutas av rätten. Kommunen skall inom ramen för socialtjänsten eller på annat sätt lämna råd och anvisningar till skuldsatta personer.

2 § Skuldsanering innebär att en gäldenär helt eller delvis befrias från ansvar för betalningen av de skulder som omfattas av skuldsaneringen.
Om ackord och konkurs finns särskilda bestämmelser.

3 § Vid skuldsanering enligt denna lag behöver hänsyn inte tas till föreskrifter om eftergift eller nedsättning i annan författning.
En borgenär får utan hinder av föreskrifter i någon annan författning godta ett förslag om skuldsanering enligt denna lag.

Allmänna villkor för skuldsanering

4 § Skuldsanering får beviljas en gäldenär med hemvist i Sverige som är fysisk person, om

1. han är på obestånd och så skuldsatt att han inte kan antas ha förmåga att betala sina skulder inom överskådlig tid och
2. det är skäligt med hänsyn till gäldenärens personliga och ekonomiska förhållanden att skuldsanering beviljas honom.

Den som är folkbokförd i Sverige skall vid tillämpningen av första stycket anses ha hemvist i Sverige.

Vid tillämpningen av första stycket 2 skall särskilt beaktas skuldernas ålder, omständigheterna vid deras tillkomst, de ansträngningar gäldenären har gjort för att fullgöra sina förpliktelser och att på egen hand nå en uppgörelse med sina borgenären samt det sätt på vilket gäldenären har medverkat under handläggningen av ärendet om skuldsanering. (...)

(...)